

แรงงานต่างด้าวกับการรักษาความสามารถในการแข่งขัน ของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไทย (Immigration – Productivity Nexus – Case of Thai Garment Industry)

กิริยา กุลกลการ*

Abstract

This paper studies twenty six characteristics relating to the competitiveness of factories that employ immigrants from Burma, Laos and Cambodia, and compare these factories with those that do not use immigrant labor. The garment industry is used as a case study. Data from the 2006 Productivity and Investment Climate Survey by Thailand Productivity Institution is used for our analysis. We find that factories that use immigrants are inferior in twelve characteristics such as type and age of machine, ownership by foreigners, future plan for enhancing production capacity and quality, sales to MNEs, R&D investment, customers' participation in R&D and employee training, business network brand ownership, and product improvement. This paper also tests whether competitiveness of the factories that employ immigrants is lower than those that do not hire any immigrants. It finds no evidence of the difference in competitiveness between the two. From interviews, the major problem facing the garment industry in Thailand is the shortage of labor.

* ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณปาริฉัตร สาน้อย และคุณเพชรศรี แดงทองดี แห่งสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล ขอขอบคุณคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำหรับทุนวิจัย ขอขอบคุณ ผศ.ดร.อาชนัน เกะไพบูลย์, อ.ดร.พีระ เจริญพร และ อ.ดร.ณสรุ สุธพานิช ผู้ร่วมทีมวิจัย และขอขอบคุณ อ.ดร.ธนะพงษ์ โพธิ์ปิติ สำหรับคำวิจารณ์และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาลักษณะของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวที่แตกต่างจากกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขัน และศึกษาว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวหรือไม่ โดยเลือกอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นกรณีศึกษา และใช้ข้อมูลจากการสำรวจของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ปี 2006 โดยการเปรียบเทียบค่าสถิติและประมาณสมการถดถอยแบบ OLS ผลการศึกษาพบว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียุทธศาสตร์ที่แตกต่างจากกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว 12 ประการจากทั้งหมด 26 ประการ เช่น ประเภทและอายุของเครื่องจักรที่ใช้ แผนการเพิ่มกำลังการผลิตและปรับปรุงคุณภาพในอนาคต การเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ การขายสินค้าให้บริษัทข้ามชาติ การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา การมีตราสินค้าเป็นของตัวเอง การมีส่วนร่วมของลูกค้าในเรื่องการวิจัยและพัฒนา รวมถึงการฝึกอบรมพนักงาน เครือข่ายธุรกิจ และการปรับปรุงสินค้าเดิม แต่ไม่พบว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า อุปสรรคสำคัญสำหรับอุตสาหกรรมนี้คือ การขาดแคลนแรงงานฝีมือ

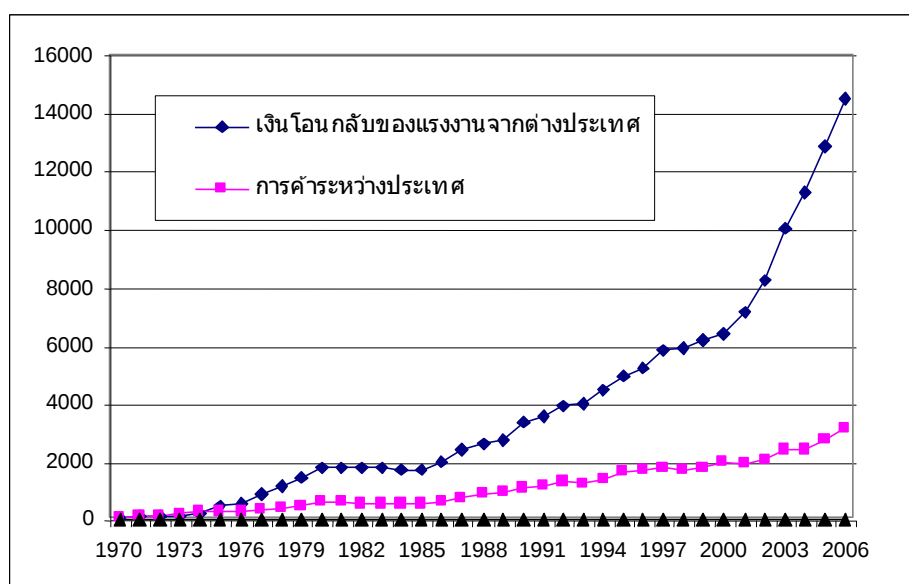
1. บทนำ

โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Globalization) เป็นองค์ประกอบของโลกาภิวัตน์ที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นถกเถียงถึงผลได้สุทธิที่ประเทศจะได้รับอย่างกว้างขวาง (Bhagwati, 2004; Wolf, 2005; Irwin, 2005) และเป็นหัวข้อที่ผู้กำหนดนโยบายควรให้ความสำคัญเพื่อหาแนวนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้ประเทศได้ประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ (อ้างอิงต่อไปโดยย่อว่า โลกาภิวัตน์) ถูกกระตุกจากการทวีความสำคัญขึ้นของการค้าปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ (Trade in Inputs) ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ปัจจัยการผลิตพื้นฐานอย่างแรงงานด้วย และแตกต่างไปจากความเชื่อโดยทั่วไปที่เชื่อว่า โลกาภิวัตน์ถูกขับเคลื่อนด้วยการค้าสินค้าสำเร็จรูป (Finished Goods) ดังแสดงในภาพที่ 1 เงินโอนที่แรงงานของประเทศหนึ่งซึ่งทำงานในต่างประเทศและส่งเงินกลับบ้าน (Remittances) ขยายตัวในอัตราที่สูงกว่ามูลค่าการค้าระหว่างประเทศโดยตลอดตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980

แท้จริงแล้วการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เรื่องดังกล่าว กลับมาอยู่ในความสนใจของนักเศรษฐศาสตร์และผู้กำหนดนโยบายเศรษฐกิจในช่วง 3 ทศวรรษ ที่ผ่านมาเพราะการเคลื่อนย้ายแรงงานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออก นอกจากนั้น การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกมีลักษณะ เฉพาะที่เป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน (South-South) และร้อยละ 90 เป็นการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ไร้ฝีมือหรือแรงงานกึ่งฝีมือ (Unskilled and/or Semi-skilled Labour) (Athukorala, 2006: 19)

ภาพที่ 1

ดัชนีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ และเงินโอนของแรงงานที่ไปทำงานในต่างประเทศ
ระหว่าง ปี ค.ศ. 1970-2006 (1970=100)

หมายเหตุ: เนื่องจากมูลค่าการค้าระหว่างประเทศมีค่าสูงกว่าเงินโอนของแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศ เช่น มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ และเงินโอนของแรงงานในปี ค.ศ. 1970 เท่ากับ 381 และ 2 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ. การเปรียบเทียบในภาพที่ 1 จึงทำเป็นดัชนีที่ใช้ปี ค.ศ. 1970 เป็นปีฐานเพื่อลดส่วนต่างในเรื่องของมูลค่า นอกจากนั้น การทำเป็นดัชนีจะช่วยชี้ให้เห็นถึงอัตราการขยายตัวที่ชัดเจนมากขึ้น

ที่มา: ข้อมูลการค้าโลกมาจาก Direction of Trade Statistics, *International Monetary Fund*, (CD-ROM); และ ข้อมูลเงินโอนของแรงงานระหว่างประเทศจาก World Bank ที่ <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL>

ประเทศไทยเคยเป็นประเทศที่ส่งออกแรงงานสุทธิ โดยแรงงานไทยมักเดินทางไปทำงานในกลุ่มประเทศทางตะวันออกกลางและรวมไปถึงประเทศอื่นๆในเอเชีย และเมื่อเศรษฐกิจไทยได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1985 ทำให้ความต้องการใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก จนทำให้มีแรงงานอพยพย้ายเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ พม่า ลาว และกัมพูชา เพิ่มจำนวนขึ้น จนกระทั่งปี ค.ศ. 1990 ประเทศไทยจึงได้เปลี่ยนมาเป็นประเทศที่นำเข้าแรงงานสุทธิเมื่อจำนวนแรงงานต่างด้าว¹ ที่เข้ามาทำงานเพิ่มสูงขึ้นกว่าจำนวนแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานนอกประเทศ

จากตัวเลขประมาณการในปี ค.ศ. 2007 แรงงานต่างด้าวในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายมีอยู่ประมาณ 2.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 7 ของกำลังแรงงานไทยทั้งหมด หรือร้อยละ 17 ของแรงงานไทยในภาคเกษตร และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor) เข้ามาทำงานในภาคเกษตร ประมง ก่อสร้าง และภาคบริการ เช่น คนรับใช้ในบ้าน โดยในปี ค.ศ. 2005 กระทรวงแรงงานรายงานว่า ร้อยละ 70 ของแรงงานต่างด้าวทั้งหมดอพยพมาจากประเทศพม่า, ร้อยละ 15 จากประเทศลาว และที่เหลืออีกร้อยละ 15 มาจากประเทศกัมพูชา

แรงงานต่างด้าวในประเทศไทยจำนวนมากกระจุกตัวอยู่บริเวณชายแดน อย่างไรก็ตามพบว่าแรงงานต่างด้าวย้อยละ 43 ทำงานอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล ส่วนจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวก่อนข้างเบาบางคือ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อศึกษาการกระจุกตัวของแรงงานต่างด้าวแยกตามประเทศที่อพยพมา พบว่าแรงงานที่อพยพมาจากประเทศลาวส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพ แรงงานจากประเทศกัมพูชากระจุกตัวในภาคตะวันออก และแรงงานพม่ากระจุกตัวอยู่ในจังหวัดในภาคเหนือและภาคใต้ที่มีชายแดนติดกับประเทศพม่าหรือติดทะเล

แนวโน้มการเคลื่อนย้ายแรงงานดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่จะมีนัยต่อความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ นัยสำคัญของการทวีความสำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานไร้ฝีมือหรือแรงงานกึ่งฝีมือ คือ การนำเข้าแรงงานจะกลายมาเป็นทางเลือกหนึ่งที่นักอุตสาหกรรมสามารถใช้เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะสั้นระหว่างที่กำลังพยายามเปลี่ยนผ่านความสามารถในการแข่งขันจากการผลิตที่ใช้แรงงานจำนวนมากและค่าแรงงานเป็นหัวใจในการกำหนดความสามารถในการแข่งขันไปสู่การผลิตสินค้าที่ใช้ทักษะ

¹ แรงงานต่างด้าวในงานศึกษานี้ หมายถึง แรงงานจากประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา

ฝีมือแรงงานมากขึ้นและมีเครื่องจักรเกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น ทางเลือกดังกล่าวมีความสำคัญมากสำหรับอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labour Intensive Industries) และกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมที่มักจะมีปัญหาและ/หรือความเสียเปรียบในการรักษาความสามารถในการแข่งขันผ่านช่องทางอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนเครื่องจักร หรือการย้ายฐานออกไปลงทุนในต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ประเด็นการนำเข้าแรงงานต่างด้าวไม่เพียงแต่เป็นประเด็นที่ยังไม่ได้ข้อสรุปทางวิชาการถึงผลสุทธิ โดยเฉพาะต่อกระบวนการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต แต่ยังเชื่อมโยงไปยังประเด็นปัญหาสังคมและวัฒนธรรมเช่นกัน ในทางวิชาการ การอนุญาตหรือเปิดเสรีให้นำเข้าแรงงานต่างด้าวอาจทำให้ผู้ประกอบการไม่พยายามยกระดับความสามารถในการผลิตและการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นโดยรวม เพราะผู้ประกอบการเลือกรักษาความสามารถในการแข่งขันอย่างง่ายโดยการทดแทนแรงงานภายในประเทศที่มีค่าแรงงานสูงด้วยแรงงานต่างด้าวที่ยอมรับค่าแรงที่ต่ำกว่า ซึ่งจะส่งผลกระทบระดับค่าแรงงานภายในประเทศ นอกจากนี้การอนุญาตให้มีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวอาจก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆ ตามมาได้เช่นกัน

เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องท้าทายเชิงนโยบายที่สำคัญสำหรับประเทศไทย ทั้งนี้เพราะประการแรก ประเทศไทยกำลังอยู่ระหว่างช่วงเปลี่ยนผ่านจากการมีค่าจ้างแรงงานอยู่ในระดับต่ำไปสู่ประเทศที่มีค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น ประการที่สอง ด้วยปัจจัยทางด้านภูมิภาค ประเทศไทยรายล้อมด้วยประเทศด้อยพัฒนา (Less Developed Countries) ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา ดังนั้น ทางเลือกทางนโยบายที่เกิดขึ้น คือ ด้านหนึ่งประเทศไทยมีโอกาสดีกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียนในการเข้าถึงแหล่งแรงงานราคาถูกและช่วยอำนวยความสะดวกในช่วงเปลี่ยนผ่านความได้เปรียบในการผลิต ในอีกด้านหนึ่ง หากประเทศไทยเลือกที่จะไม่ใช้การนำเข้าแรงงานจากต่างชาติ คำถามที่รออยู่ คือ มาตรการดังกล่าวจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด เพราะลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวและมาตรการดังกล่าวจะนำไปสู่ปัญหาสังคมด้านอื่นๆ เพิ่มเติมหรือไม่ ประการสุดท้าย สำหรับประเทศด้อยพัฒนา การส่งออกแรงงานไปทำงานในต่างประเทศถูกพิจารณาเป็นช่องทางแก้ปัญหาความยากจนและการว่างงานภายในประเทศ (Goldin & Reinert, 2006: Chapter 6) ดังนั้น ท่าทีที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยต่อประชาคมโลกในฐานะผู้นำทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอินโดจีน คืออะไร แม้เรื่องดังกล่าว

จะมีความสำคัญ แต่การศึกษาในเชิงลึกยังมีจำกัด โดยเฉพาะการนำเรื่องดังกล่าวเข้ามาเชื่อมโยงกับความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรม

ดังนั้น เรื่องดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ทั้งนักเศรษฐศาสตร์และผู้กำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจในหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทวีความสำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจโลก และเป็นกลจักรหลักที่จะผลักดันโลกาภิวัตน์ในทศวรรษหน้า การทวีความสำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศทำให้กรอบการวิเคราะห์เศรษฐกิจระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งในเรื่องของปัจจัยกำหนดขีดความสามารถในการแข่งขัน ทางเลือกในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกรอบนโยบายของการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ บทบาทของภาครัฐต่อรูปแบบการค้าและการรักษาความสามารถในการแข่งขัน และการตอบสนองของภาคเอกชนต่อนโยบายภาครัฐ

ส่วนต่างๆ ที่ต่อจากบทนำของบทความนี้ จะเริ่มต้นด้วยวัตถุประสงค์ของการศึกษาซึ่งอยู่ในส่วนที่สอง วรรณกรรมปริทัศน์ในส่วนที่สาม นโยบายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยในส่วนที่สี่ กรอบแนวคิดทางทฤษฎีในส่วนที่ห้า ขอบเขตการศึกษาในส่วนที่หก ข้อมูลที่ใช้ในส่วนที่เจ็ด ระเบียบวิธีวิจัยในส่วนที่แปด ลักษณะของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวที่แตกต่างจากกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในส่วนที่เก้า การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่จะใช้ในการประมาณสมการถดถอยในส่วนที่สิบ ผลการประมาณสมการถดถอยของการที่ใช้แรงงานต่างด้าวต่อความสามารถในการแข่งขันในส่วนที่สิบเอ็ด ผลการสัมภาษณ์ในส่วนที่สิบสอง และในส่วนสุดท้ายจะเป็นบทสรุป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าโลกาภิวัตน์ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศมีความเชื่อมโยงกับประเด็นเชิงนโยบายเศรษฐกิจในด้านต่างๆ มากมาย อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการนำเข้าแรงงานต่างด้าวต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทย ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างด้าวที่จะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน
2. ศึกษาว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวหรือไม่ อย่างไร

3. วรรณกรรมปริทัศน์

ในส่วนนี้จะทำการทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาถึงผลกระทบของการใช้แรงงานต่างด้าวต่อการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยี Tella ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัย Georgetown ได้เขียนไว้ใน *Washington Times* ในปี ค.ศ. 2006 ว่าการนำเข้าแรงงานต่างด้าวได้ส่งผลเสียต่อผลิตภาพ (Productivity) ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้อ้างถึงงานเขียนของ Krikorian (2000) ว่า การอนุญาตนำเข้าแรงงานต่างด้าวมียุทธศาสตร์แรงจูงใจของผู้ประกอบการในการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีในการผลิต โดยยกตัวอย่างว่า ในช่วงระหว่างปี 1960 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการยกเลิกโครงการ Bracero (ซึ่งเป็นโครงการที่อนุญาตให้แรงงานเม็กซิกันเข้ามาทำงานในภาคเกษตรกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาได้อย่างถูกกฎหมาย) จนถึงปี 1975 ที่แรงงานต่างด้าวเริ่มล้นตลาดเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมายจำนวนมากนั้น ถือเป็นช่วงที่มีการใช้เครื่องจักรจำนวนมากในภาคเกษตรกรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา และชั่วโมงทำงานของแรงงานต่อเอเคอร์ได้ลดลงถึงร้อยละ 20

นอกจากนี้ Krikorian ยังกล่าวถึงการผลิตลูกเกดว่า แม้ว่าการผลิตลูกเกดแบบดั้งเดิมต้องใช้แรงงานอย่างเข้มข้น คือ ต้องใช้มีดตัดกิ่งองุ่น แล้วนำกิ่งองุ่นมาผึ่งแดด ตากไว้ในถาด โดยต้องหมั่นพลิกกลับไปกลับมามากกว่าจะแห้งดี ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดนี้ต้องทำด้วยมือ และไร่องุ่นที่ Central Valley ของแคลิฟอร์เนียต้องใช้แรงงานทั้งหมดราว 50,000 คนในช่วงเวลา 1 เดือนของการเก็บเกี่ยวองุ่นก็ตาม ในปลายทศวรรษที่ 1950 ชาวไร่องุ่นของประเทศออสเตรเลียที่กำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานก็ได้คิดค้นวิธีการเก็บองุ่นขึ้นมาใหม่ เรียกว่า แห้งคากิ่ง (Dried-on-the-Vine: DOV) โดยปล่อยให้แห้งเองตามธรรมชาติ แล้วใช้รถแทรกเตอร์เขย่ากิ่งเบาๆ ให้ผลองุ่นร่วงลงถึง วิธีนี้ช่วยประหยัดแรงงานได้มากถึงร้อยละ 85 และผลผลิตต่อเอเคอร์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 200 อีกทั้งผลผลิตก็มีคุณภาพดีขึ้นด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ การปลูกอ้อยเพื่อทำน้ำตาลในรัฐฟลอริดา ซึ่งเดิมที่มีสภาพและสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ค่อนข้างเลวร้ายมาก คือ เวลาทำงานต้องก้มต่ำระดับเอว ใช้มีดขนาดใหญ่และหนักตัดต้นอ้อย และทำงานในที่ที่มีอากาศร้อน มีฝุ่นและงู ทำให้ต่อมามีปัญหาฟ้องร้องเรื่องสภาพการทำงานของคนงานจำนวนมาก จนในที่สุดเจ้าของไร่จำนวนครึ่งหนึ่งของทั้งหมดต้องแก้ปัญหาด้วยการหันมาใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน ทำให้สภาพเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก และสภาพการทำงานก็ดีขึ้นด้วย ด้วยเหตุนี้ Krikorian จึงกล่าวว่า การนำเข้าแรงงานต่างด้าวเป็นกลยุทธ์การแข่งขันกับประเทศโลกที่สามที่ต้องพบกับทางตันในที่สุด และจะทำให้ประเทศพัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกาต้องล่าหลังประเทศพัฒนาแล้วอื่นๆ ในการผลิตหุ่นยนต์สำหรับใช้ในภาคเกษตรในอนาคต

Martin (2001) ได้ศึกษาผลกระทบของการยกเลิกโครงการนำเข้าแรงงานชั่วคราว (Guest Worker Program) ในประเทศสหรัฐอเมริกาและเยอรมนี พบว่า แม้ว่าจะมีการคาดการณ์ว่าการสิ้นสุดลงของโครงการจะส่งผลเลวร้ายต่อภาคเกษตรกรรมของสหรัฐอเมริกา เพราะการขาดแคลนแรงงานต่างด้าวจะทำให้การเพาะปลูกต้องหยุดชะงักลง และจะทำให้ราคาอาหารเพิ่มสูงขึ้น แต่กลับมีการคิดค้นเทคโนโลยีในการทำเกษตรกรรมที่สามารถลดการใช้แรงงานได้ โดยได้ยกตัวอย่าง กรณีการเก็บเกี่ยวมะเขือเทศเพื่อผลิตซอสมะเขือเทศว่าในปี ค.ศ. 1960 ในแถบแคลิฟอร์เนียมีการใช้แรงงานต่างด้าว 45,000 คนหรือคิดเป็น 80 เปอร์เซ็นต์ของแรงงานทั้งหมดในการเก็บเกี่ยวมะเขือเทศจำนวน 2.2 ล้านตัน โดยเกษตรกรในยุคนั้นยืนยันว่าการใช้แรงงานต่างด้าวเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดในการอยู่รอดของอุตสาหกรรมการผลิตซอสมะเขือเทศ อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1999 หลังจากที่โครงการนำเข้าแรงงานชั่วคราวสิ้นสุดลง กลับพบว่า มีการจ้างแรงงานเพียง 5,000 คน เพื่อควบคุมเครื่องจักรในการเก็บเกี่ยวมะเขือเทศจำนวน 12 ล้านตัน บนพื้นที่ 300,000 เอเคอร์ นอกจากนี้ การขยายการผลิตยังส่งผลให้ราคาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากมะเขือเทศต่ำลง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้ธุรกิจอาหารจานด่วนในอเมริกาเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วอีกด้วย

Sarig, Thompson, and Brown (2000) ได้ทำการศึกษาถึงการใช้เครื่องจักรเพื่อเก็บเกี่ยวผักและผลไม้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเครื่องจักรเพื่อเก็บเกี่ยวผักและผลไม้ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เจริญรุดหน้าขึ้นอย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1960-1975 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการขาดแคลนแรงงานอันเป็นผลมาจากการสิ้นสุดของโครงการ Braceros และจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยในการเก็บเกี่ยวของแรงงานคนต่อเอเคอร์ลดลงร้อยละ 20 ในปี 1976 ทั้งนี้ Sarig และคณะยัง

กล่าวว่า เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการเก็บเกี่ยวต้องหยุดชะงักลงในช่วงปี ค.ศ. 1980-1995 เนื่องจากเกษตรกรไม่มีแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนแปลงการเก็บเกี่ยวด้วยแรงงานคนมาเพื่อใช้เครื่องจักร เพราะสามารถจ้างแรงงานต่างด้าวที่ลี้ภัยเข้ามาเมืองอย่างผิดกฎหมายได้ในราคาถูกเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ในปัจจุบันการเก็บเกี่ยวผักและผลไม้ในประเทศสหรัฐอเมริกายังคงใช้แรงงานเป็นหลัก โดยการจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตคิดเป็นร้อยละ 50 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด และแม้จะมีการใช้เครื่องจักรเพื่อเก็บเกี่ยวผักและผลไม้เพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมาก็ตาม แต่ก็มียังมีอย่างน้อยร้อยละ 20 ถึง 25 ของพื้นที่ปลูกผัก และร้อยละ 40 ถึง 45 ของพื้นที่ปลูกผลไม้ที่ยังใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยวอยู่

Lind (2006) นักวิชาการอาวุโสแห่งมูลนิธิ New America ได้เขียนวิจารณ์ไว้ในนิตยสาร *Financial Times* ว่าการใช้แรงงานต่างด้าวในสหรัฐอเมริกาทำให้สหรัฐอเมริกาต้องล่าหลังประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และประเทศอื่นๆ ในด้านการเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรด้วยเครื่องจักรที่ทันสมัย และทำให้การก่อสร้างในประเทศสหรัฐอเมริกายังคงใช้เทคโนโลยีต่ำและไม่มีประสิทธิภาพอยู่ นอกจากนี้ งานศึกษาเชิงเศรษฐมิติของ Quispe-Agnoli และ Zavodny (2002) พบว่า ผลผลิตภาพแรงงานหรือผลผลิตต่อแรงงานจะเพิ่มขึ้นซ้ำในรัฐที่มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก เมื่อเทียบกับรัฐที่มีแรงงานต่างด้าวจำนวนน้อยทั้งในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานไร้ฝีมือเข้มข้นและอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมีฝีมือเข้มข้น Quispe-Agnoli และ Zavodny ชี้ว่า ผลการศึกษาไม่ได้บอกว่า แรงงานต่างด้าวทำให้ผลิตภาพแรงงานลดลง เพียงแต่จะเพิ่มขึ้นช้าลงเท่านั้น ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่แรงงานต่างด้าวยังไม่สามารถปรับตัวเข้ากับตลาดแรงงานท้องถิ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษาหรือกฎกติกาต่างๆ ซึ่งผลนี้อาจเป็นเพียงผลในระยะสั้นและจะหายไปในระยะยาวได้

งานศึกษาเชิงเศรษฐมิติในระดับโรงงานของ Lewis (2005) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับเทคโนโลยีเฉลี่ยของโรงงานกับความหนาแน่นของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ พบว่า โรงงานในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือจำนวนมากจะใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำกว่าโรงงานที่อยู่ในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือจำนวนน้อย ทั้งนี้เพราะแรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือทำให้อุปสงค์ต่อเทคโนโลยีลดลง ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่าในพื้นที่ที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือสูงก็ยิ่งจะมีการรับเอาเทคโนโลยีมาใช้ในโรงงานช้าลงหรือน้อยลง

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของ Ottaviano (2005) กลับพบว่า แรงงานต่างด้าวทำให้ผลิตภาพเพิ่มสูงขึ้นซึ่งจะส่งผลดีต่อความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ทั้งนี้เพราะแรงงานต่างด้าวได้นำทักษะความสามารถที่แตกต่างไปจากแรงงานท้องถิ่นเข้าสู่ขบวนการผลิตทำให้แรงงานทั้งสองประเภทเป็นปัจจัยการผลิตที่ส่งเสริมกัน (Complements) ไม่ใช่ทดแทนกัน (Substitutes)

หากพิจารณากรณีการเกี่ยวข้าวในประเทศสหรัฐอเมริกาจะพบว่า มีการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยในขณะที่บางประเทศยังใช้แรงงานอยู่ ดังนั้น จึงอาจไม่ถูกต้องที่จะกล่าวว่าแรงงานต่างด้าวทำให้เทคโนโลยีการผลิตในภาคเกษตรกรรมของอเมริกาเสื่อมถอยไปกว่าประเทศอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้น การใช้แรงงานต่างด้าวก็เป็นเรื่องที่ยุ่ยยากและมีขั้นตอนมากโดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ซึ่งน่าจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ผลิตหาเทคโนโลยีที่ประหยัดแรงงานมาใช้ในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้ผลิตจำเป็นต้องเร่งพัฒนาการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ แรงงานต่างด้าวจึงไม่น่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยี

สำหรับงานศึกษากรณีประเทศไทยอื่นๆ ได้แก่ งานศึกษาของ Beesey (2004) พบว่า นายจ้างไทยบางรายกล่าวว่า หากถูกบังคับให้ใช้เทคโนโลยีเพื่อประหยัดแรงงาน พวกเขายินดีจ้างคนไทยมาทำงานแทนแรงงานข้ามชาติมากกว่าจะใช้เครื่องจักร เพราะค่าจ้างแรงงานยังต่ำกว่าราคาของเครื่องจักรที่ช่วยประหยัดแรงงานมาก นอกจากนี้ เครื่องจักรยังไม่สามารถเลียนแบบทักษะบางอย่างได้ เช่น งานเชื่อมเหล็ก งานจัดวางโครงเหล็ก และการเทซีเมนต์ เป็นต้น

งานศึกษา ในภาคอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารทะเลของ ARCM (2004) พบว่า โรงงานส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรมนี้ใช้เครื่องจักรเพียงเล็กน้อยและใช้แรงงานราคาถูกเพื่อลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ ยังพบว่าระดับเทคโนโลยีและการใช้เครื่องจักรขึ้นอยู่กับลักษณะผลิตภัณฑ์และขนาดของธุรกิจเป็นสำคัญ โดยโรงงานขนาดเล็กจะมีข้อจำกัดในการเปลี่ยนไปใช้เทคโนโลยีระดับสูง โดยในปี ค.ศ. 1992 เคยมีการทดลองใช้เครื่องแกะกุ้งในโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กแต่ผลที่ได้ไม่คุ้มทุน และพบว่าโรงงานส่งออกขนาดใหญ่เท่านั้นที่สามารถเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักรได้อย่างคุ้มทุน

จากงานศึกษาในภาคเกษตรกรรมของ TDRI (2004) พบว่านายจ้างทั่วไปเห็นด้วยว่าวิธีลดการพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในระยะยาวด้วยการลงทุนให้มากขึ้นในเทคโนโลยีระดับสูง และใช้เครื่องมือที่สามารถประหยัดแรงงานได้มากขึ้นเพื่อทดแทนหรือลดกำลังแรงงาน อย่างไรก็ตาม Martin (2007) มองว่า แม้ว่าเทคโนโลยีจะถูกมองว่าเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาระยะยาว แต่การลงทุน

กับเครื่องจักรต้องใช้ทรัพยากรทางการเงินจำนวนมาก ซึ่งนายจ้างส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่มี จึงเสนอว่ารัฐบาลไทยจำเป็นต้องแสดงบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม และรักษาระดับความสามารถในการแข่งขัน

4. นโยบายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

ตั้งแต่อดีตประเทศไทยไม่เคยมีนโยบายที่เปิดให้มีการนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศ แต่เมื่อประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนแรงงานไทยเริ่มขาดแคลน ทำให้แรงงานต่างด้าวไหลเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมากจนรัฐบาลไทยต้องหาวิธีบริหารจัดการแรงงานเหล่านี้ นับตั้งแต่ปี ค.ศ 1992 ถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลากว่า 15 ปีแล้วที่รัฐบาลไทยได้มีความพยายามที่จะบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว โดยเราสามารถแบ่งนโยบายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวออกเป็น 2 ช่วงหลักๆ คือ ก่อนปี ค.ศ 2001 และ หลังปี ค.ศ 2001 ในช่วงปี ค.ศ 1992-2000 รัฐบาลไทยได้มีการผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวทำงานในเฉพาะบางพื้นที่และบางกิจการที่กำหนดเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน จนกระทั่งในปี ค.ศ 2001 รัฐบาลจึงได้เปิดให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวทั่วประเทศ ไม่จำกัดพื้นที่และกิจการ ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่แท้จริง ปรากฏว่ามีแรงงานมาขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 568,000 คน หลังจากนั้น ก็มีการเปิดให้มีการต่ออายุเป็นระยะๆ เฉพาะแต่แรงงานต่างด้าวที่เคยขึ้นทะเบียนแล้วเท่านั้น มิได้เปิดให้แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาใหม่ได้ขึ้นทะเบียน เพราะต้องการจำกัดจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงาน อย่างไรก็ตาม การที่รัฐบาลก็ไม่ยอมให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาใหม่ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ภาคเอกชนต้องแอบใช้แรงงานหลบหนีเข้าเมืองที่เข้ามาใหม่นี้เพื่อทดแทนแรงงานที่หายไประหว่างปีอย่างแพร่หลาย และรัฐบาลต้องขาดรายได้จากการจดทะเบียนปีละหลายสิบล้านบาท

นอกจากนี้ การที่นโยบายในเรื่องแรงงานต่างด้าวในระดับประเทศไม่ชัดเจนและเปลี่ยนแปลงปีต่อปี ทำให้ผู้ประกอบการความเคร่งครัดในการตรวจจับอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายมากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งจำนวนแรงงานต่างด้าวที่มาขอต่ออายุก็มีจำนวนลดน้อยเรื่อยๆ จนทำให้รัฐบาลต้องตัดสินใจเปิดให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวทั่วประเทศและทุกอุตสาหกรรมอีกครั้งในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งปรากฏว่ามีแรงงานต่างด้าวมาขึ้นทะเบียนถึง 1,284,920 คน

นอกเหนือจากการผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาสามารถทำงานได้ รัฐบาลไทยก็มีความพยายามที่จะบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวแบบยั่งยืน โดยในปี ค.ศ. 2002-3 ได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 3 ประเทศ เพื่อให้มีการส่งกลับและนำเข้าแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยในการส่งกลับจะมีการพิสูจน์สัญชาติและนายจ้างไทยที่สามารถรับแรงงานต่างด้าวเข้าทำงานได้ต้องเป็นแรงงานที่ผ่านการตรวจสอบจากทางการไทย ซึ่งจะเป็นผู้ส่งข้อมูลจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ต้องการไปให้กับรัฐบาลของประเทศต้นทาง แล้วทางกลุ่มบริษัทเอกชน (ในกรณีของกัมพูชา) หรือหน่วยงานของรัฐ (ในกรณีของพม่าและลาว) จะเป็นผู้ดำเนินการจัดจ้างและคัดเลือกแรงงานส่งมาให้ฝ่ายไทย (Vasuprasat, 2008) โดยแรงงานต่างด้าวจะต้องทำหนังสือเดินทางและขอเอกสารการเดินทางเข้าเมืองจากสถานทูตไทยหรือกงสุลไทยก่อนจะเดินทางเข้าประเทศไทย เพื่อใช้ในการขอใบอนุญาตการทำงาน 2 ปี และสามารถต่ออายุได้ 1 ครั้ง แต่แรงงานข้ามชาติจะต้องเดินทางกลับเมื่อใบอนุญาตทำงานหมดอายุลง และจะได้รับเงินร้อยละ 15 ของค่าจ้างที่ได้ถูกกันไว้คืน อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบันมีแรงงานจำนวนไม่มากนักเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยภายใต้บันทึกข้อตกลงนี้ ทั้งนี้เพราะ กระบวนการในการจัดจ้างมีความยุ่งยาก ใช้เวลานาน และมีค่าธรรมเนียมสูง

จึงอาจกล่าวได้ว่า 15 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลไทยยังไม่มียุทธศาสตร์นโยบายในเรื่องแรงงานต่างด้าวอย่างชัดเจน นโยบายยังมีลักษณะไม่คงเส้นคงวา ขาดความรอบคอบ ขาดความยืดหยุ่น และไม่มีความจริงจัง และแม้ในปี ค.ศ. 2008 จะมีพระราชบัญญัติแรงงานต่างด้าวเกิดขึ้น เพื่อให้มีหลักปฏิบัติที่มีความชัดเจนขึ้น ทั้งในเรื่องหน่วยงานที่รับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ และบทลงโทษตามกฎหมายก็ตาม แต่ก็ยังขาดความชัดเจนในเรื่องทิศทางการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้อนุมัติให้ยกระดับ 3 อำเภอชายแดนของจังหวัดตาก คือ แม่สอด แม่ระมาด และพบพระ เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนขึ้น เพื่อส่งเสริมการผลิต การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศไทยและพม่า โดยมีแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ รวมถึงโครงการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวให้สามารถเข้ามาทำงานแบบเข้ามาเย็นกลับได้ แต่จนถึงปัจจุบันการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนมีความคืบหน้าช้ามากทุกๆ ที่ได้จัดสรรงบประมาณไปแล้วหลายร้อยล้านบาทก็ตาม

5. กรอบความคิดทางทฤษฎี

ในส่วนนี้จะพูดถึงกรอบความคิดทางทฤษฎี โดยจะพูดถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาคเศรษฐกิจ และการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตระหว่างแรงงานกับเครื่องจักรของผู้ผลิต โดยเราสามารถมองการพัฒนาประเทศตามแบบจำลองของ Lewis (1954) ที่สมมติให้ระบบเศรษฐกิจมีสองภาค คือ ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ประเทศเริ่มต้นด้วยการที่แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรมซึ่งมีแรงงานส่วนเกิน ส่งผลให้ผลิตภาพของแรงงานอยู่ในระดับต่ำ เมื่อมีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเกิดขึ้น ก็จะดูดซับเอาแรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตรกรรมให้เคลื่อนย้ายไปยังภาคอุตสาหกรรม โดยในช่วงแรกค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรมยังอยู่ในระดับต่ำ เพราะแรงงานที่ใช้เป็นแรงงานส่วนเกินที่ไม่ได้สร้างผลผลิตมากนักในภาคเกษตรกรรม ในช่วงนี้ภาคอุตสาหกรรมจึงเติบโตอย่างรวดเร็วด้วยการใช้แรงงานราคาถูก แต่เมื่อแรงงานส่วนเกินในภาคเกษตรกรรมเริ่มมีจำนวนน้อยลง จะส่งผลให้ค่าจ้างเพิ่มสูงขึ้น การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมจึงไม่สามารถอาศัยแรงงานราคาถูกได้อีกต่อไป จำเป็นต้องหันไปใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีแทน ดังนั้น ภายใต้แบบจำลองนี้ การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวจะเป็นเสมือนหนึ่งว่าแรงงานส่วนเกินมีปริมาณมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อภาคอุตสาหกรรมจากการที่ยังสามารถจ้างแรงงานในราคาถูก ถือเป็น การต่ออายุหรือยืดเวลาการใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีทดแทนแรงงาน แต่ก็จะมีผลเสียต่อการยกระดับค่าจ้างของคนในภาคเกษตรกรรม

สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เริ่มต้นจากการเป็นเศรษฐกิจที่มีภาคเกษตรเป็นภาคนำและได้เปลี่ยนมาเป็นเศรษฐกิจที่มีภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคนำในการสร้างรายได้ประชาชาติ ส่งผลให้ตลาดแรงงานไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วย สัดส่วนของกำลังแรงงานไทยซึ่งส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรในชนบทก็ได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในเมืองมากขึ้น ตลาดแรงงานไทยซึ่งแต่เดิมเป็นตลาดที่มีแรงงานส่วนเกินจำนวนมากก็ได้เปลี่ยนไปเป็นตลาดที่ขาดแคลนแรงงานทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการไหลเข้าของเงินทุนต่างประเทศซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว กอปรกับการลดลงของอัตราการเพิ่มขึ้นของกำลังแรงงานอันเป็นผลมาจากการที่อัตราการเพิ่มของประชากรไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก ผลกระทบของการขาดแคลนแรงงานทำให้ค่าจ้างของแรงงานไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลดึงดูดให้มีแรงงานจากประเทศ

เพื่อนบ้านหลังไหลและลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวนกว่าสองล้านคนในปัจจุบัน นอกเหนือจากการใช้แรงงานต่างด้าวแล้ว ผู้ผลิตยังสามารถปรับตัวโดยวิธีอื่นๆ เช่น หันไปใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีทดแทนแรงงาน หรืออาจเปลี่ยนไปผลิตสินค้าอื่นที่มีมูลค่าเพิ่มและคุณภาพสูง ใช้เทคโนโลยีในการผลิตมากขึ้น และค่าจ้างไม่ใช่ปัจจัยสำคัญ หรืออาจย้ายฐานการผลิตไปยังพื้นที่ที่มีแรงงานราคาถูก อีกทางเลือกหนึ่งของผู้ผลิตก็คือ ย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีแรงงานราคาถูก ซึ่งในกรณีประเทศไทย การที่โรงงานหลายแห่งย้ายจากกรุงเทพและปริมณฑลไปยังอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นชายแดนติดกับประเทศพม่าก็เปรียบเสมือนการย้ายฐานการผลิตเช่นกัน เพียงแต่ไม่ได้ย้ายเข้าไปตั้งในประเทศพม่าเพื่อใช้ทรัพยากรอื่นๆ ด้วยเท่านั้น (เพราะสินค้าที่ผลิตจากประเทศพม่าไม่สามารถส่งออกไปยังหลายประเทศได้)

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและการใช้แรงงานต่างด้าวซึ่งมีผลมาจากการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นมีนัยสำคัญต่อทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น การใช้แรงงานต่างด้าวเป็นทางออกหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผู้ผลิตสามารถอยู่ในอุตสาหกรรมต่อไปได้โดยไม่ต้องปรับตัวใดๆ อย่างน้อยก็ในระยะหนึ่ง แต่ก็อาจส่งผลเสียต่อการพัฒนาเครื่องจักรและเทคโนโลยีของประเทศและการเจริญเติบโตในระยะยาว ทำให้ประเทศไทยต้องติดกับดักของการพัฒนาอย่างไม่ยั่งยืน

เราสามารถใช้หลักอุปสงค์อุปทานเป็นกรอบความคิดทางทฤษฎี โดยในกรณีที่เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานมีลักษณะต่อเนื่องไม่หักงอ การนำเข้าแรงงานต่างด้าวสู่ตลาดแรงงานท้องถิ่นจะทำให้อุปทานแรงงานโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น ค่าจ้างก็จะปรับตัวลดต่ำลง และระดับการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้น แต่ในกรณีที่เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานมีลักษณะหักงอไม่ต่อเนื่อง หากมีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวจนทำให้ค่าจ้างลดต่ำลงเลยจุดวิกฤตที่เส้นอุปสงค์หักงอ จะมีผลให้ปริมาณอุปสงค์ต่อแรงงานเพิ่มขึ้นอย่างมากและฉับพลัน ซึ่งการเพิ่มขึ้นของการจ้างงานอย่างฉับพลันนี้อาจเกิดขึ้นจากการที่ระดับค่าจ้างที่ลดต่ำลงจนนำไปสู่การเลิกใช้เครื่องจักรและ/หรือเทคโนโลยีที่ประหยัดแรงงานแล้วหันมาใช้แรงงานซึ่งมีราคาถูกทดแทน จึงเป็นไปได้ว่าการนำเข้าแรงงานต่างด้าวจะมีผลให้ผู้ผลิตใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีในการผลิตลดลง (Martin, 2007) นอกจากนี้ Acemoglu (1998) อธิบายว่า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีขึ้นกับทักษะแรงงานที่มีอยู่ในประเทศเป็นสำคัญ เมื่อมีแรงงานมีฝีมือมากขึ้น ก็จะมีความต้องการเทคโนโลยีมากขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับแรงงานมีฝีมือที่มี

จำนวนมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม เมื่อมีแรงงานไร้ฝีมือมากขึ้น จะมีความต้องการใช้เทคโนโลยี น้อยลง

สำหรับงานศึกษาเชิงประจักษ์ที่ผ่านมา (Borjas 1994, 2001, 2003, Borjas, Friedman and Katz 1997, Butcher and Card 1991, Card 1990, Card and Di Nardo, 2000) มักศึกษาผลกระทบของแรงงานต่างด้าวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่าจ้าง ซึ่งงานศึกษาส่วนใหญ่ไม่พบว่า การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวทำให้ค่าจ้างของแรงงานท้องถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรปลดต่ำลง หรือหากพบว่าลดต่ำลงก็มีขนาดไม่มากนัก สำหรับงานศึกษาในประเทศไทย Kulkolkarn and Potipiti (2007) และ Bryant and Rukumnuaykit (2007) ได้ใช้ข้อมูลจากการขึ้นทะเบียนของแรงงานข้ามชาติแยกตามพื้นที่ แล้วนำมาทำการเปรียบเทียบสัดส่วนของแรงงานข้ามชาติกับอัตราค่าจ้างในแต่ละพื้นที่ เพื่อจะดูว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงานข้ามชาตินั้นมีความสอดคล้องกับระดับค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงหรือไม่ โดยงานศึกษาแรกพบว่าแรงงานต่างด้าวไม่มีผลต่อค่าจ้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาถัดมาที่พบว่ามีผลน้อยมาก

ด้วยเหตุนี้ งานศึกษาต่อมาจึงเริ่มให้ความสนใจกับผลกระทบของแรงงานต่างด้าวต่อปัจจัยอื่นๆ เพื่อเป็นการยืนยันอีกทางว่าแรงงานต่างด้าวมิได้ส่งผลทำให้ค่าจ้างของแรงงานท้องถิ่นลดต่ำลง เช่น Card 2001; Kriz and Gurak 2001; Card and Di Nardo, 2000 ได้ศึกษาถึงผลกระทบของแรงงานต่างด้าวต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานท้องถิ่น แต่ก็ไม่พบว่าแรงงานต่างด้าวมีผลต่อการย้ายถิ่นของแรงงานท้องถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรปแต่อย่างใด งานศึกษาใหม่ๆ จึงเริ่มหันไปสนใจผลกระทบต่อโครงสร้างการผลิต (Quispe-Agnoli and Zavodny 2002) และระดับเทคโนโลยีการผลิต (Lewis 2005) ตามลำดับ

6. ขอบเขตการศึกษา

งานศึกษานี้จะศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวกับกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในเรื่องที่จะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน และศึกษาว่าการใช้แรงงานต่างด้าวส่งผลอย่างไรต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขันของกิจการ โดยเลือกศึกษาอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เพราะเป็นอุตสาหกรรมในภาคการผลิตที่มีการใช้แรงงานต่างด้าวจำนวนมาก โดยนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 เป็นต้นมามีโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าหลายแห่งที่ก่อตั้งขึ้นใหม่และย้ายฐานการผลิตจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดที่ติดกับชายแดนไทย-พม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตามคำเชิญชวนของรัฐบาลพม่าและการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) เพื่อไปแสวงหาประโยชน์จากแรงงานต่างด้าวราคาถูก โดยแรงงานพม่าสามารถเดินทางมาทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับได้ และกิจการขนาดใหญ่ที่มีแรงงาน 1,500-3,000 คนมักจะเป็นกิจการที่ชาวต่างชาติ เช่น ฮองกง ไต้หวัน เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ จากรายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมรายจังหวัดของกระทรวงอุตสาหกรรม พบว่า ในปี ค.ศ. 2007 จังหวัดตากมีโรงงานผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มประมาณ 80 โรง คิดเป็นร้อยละ 15 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด และเฉพาะที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีแรงงานต่างด้าวทั้งสิ้น 47,818 คน และในจำนวนนี้ ทำงานในอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มทั้งหมด 17,796 คน

อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย จากข้อมูลสถิติสิ่งทอไทย ปี ค.ศ. 2007/8 ของสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย ผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.3 ของ GDP ณ ราคาปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกัน อุตสาหกรรมนี้ยังก่อให้เกิดการจ้างแรงงาน 820,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.6 ของการจ้างแรงงานไทยในภาคอุตสาหกรรม หรือร้อยละ 2.3 ของการจ้างแรงงานทั่วประเทศ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสร้างรายได้จากการส่งออกเป็นเงินตราต่างประเทศปีละไม่ต่ำกว่า 3,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดส่งออกอันดับหนึ่งโดยมีสัดส่วนถึงกว่าร้อยละ 40 ของมูลค่าการส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มทั้งหมดของไทย

อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น นั่นคือ แม้จะได้มีการปรับการผลิตให้ต้องใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีมากขึ้นก็ตาม แต่แรงงานก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่อาจทดแทนได้ด้วยเครื่องจักร ค่าจ้างแรงงานคิดเป็นร้อยละ 15-20 ของต้นทุนรวม จากงานศึกษาของ Kohpaiboon (2007) พบว่า หากเปรียบเทียบสัดส่วนทุนต่อแรงงาน (Capital-Labor Ratio) กับอุตสาหกรรมอื่น อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจัดอยู่อันดับที่มีสัดส่วนทุนต่อแรงงานน้อยเป็นอันดับที่ 9 และหากเปรียบเทียบขนาดการผลิตต่ำที่สุดที่จะทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพ (Minimum Efficient Scale) แล้ว อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มก็อยู่ในอันดับที่มีขนาดการผลิตต่ำเป็นอันดับที่ 5 จากอุตสาหกรรมไทยทั้งหมด 125 อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเคยเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าการส่งออกสูงถึงร้อยละ 25 ของการส่งออกทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นช่วงที่ค่าจ้างแรงงานไทยมีราคาถูก ทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตและส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มคุณภาพต่ำได้ในราคาถูก จำนวน

ผู้ผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มได้เพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 1,574 รายในปี ค.ศ. 1989 เป็น 3,066 ในปี ค.ศ. 1995 โดยผู้ผลิตรายใหม่ส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตขนาดเล็กและขนาดกลาง ในช่วงปี ค.ศ. 1989 ถึง 1996 แรงงานไทยที่ทำงานในอุตสาหกรรมนี้คิดเป็นร้อยละ 22.4 ของการจ้างงานทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรม โดยเพิ่มสูงขึ้นจาก 688,000 คนในปี ค.ศ. 1989 เป็น 862,000 คนในปี ค.ศ. 1996

จำนวนผู้ผลิตที่เพิ่มขึ้นมากส่งผลให้การแข่งขันในประเทศสูงขึ้น กอปรกับการแข็งค่าของเงินบาท และการที่ค่าจ้างแรงงานไทยได้ปรับตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงที่เศรษฐกิจไทยมีการเจริญเติบโตสูง ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันและการส่งออกลดลง เพราะความได้เปรียบในเรื่องต้นทุนของประเทศไทยต่ำลง ผู้ผลิตต้องปรับตัวโดยการหันไปผลิตสินค้าที่ให้มูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น และค่าจ้างแรงงานไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความสามารถในการแข่งขันอีกต่อไป ผู้ผลิตที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็ทยอยปิดกิจการไป โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่งผลให้จำนวนผู้ผลิตลดลงปีละประมาณ 50 รายในช่วงปี ค.ศ. 1996 ถึง 2005 โดยในปี ค.ศ. 2005 มีผู้ผลิตเหลืออยู่ 2,541 ราย การส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มลดความสำคัญลงเหลือเพียงร้อยละ 5 ของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมด ซึ่งส่วนหนึ่งจะเป็นผลเนื่องจากการขยายตัวอย่างมากของการส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า อย่างไรก็ตาม การจ้างงานยังอยู่ในระดับที่สูงถึง 825,700 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของการจ้างงานทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ สัดส่วนการส่งออกต่อการผลิตได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 ถึง 2005 แสดงให้เห็นว่า ผู้ผลิตยังสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันได้

ในปี ค.ศ. 2005 อุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้นในตลาดโลกเมื่อระบบโควตานำเข้าสิ่งทอถูกยกเลิกไปภายใต้การเปิดเสรีการค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มขององค์การการค้าโลก ส่งผลให้ผู้ผลิตไทยซึ่งเคยได้รับประโยชน์ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะกับคู่แข่งตลาดล่างที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าไทย เช่น จีน เวียดนาม และอินเดีย และในภาวะเศรษฐกิจโลกชะลอตัวในปัจจุบันก็ส่งผลให้ในช่วง 3 เดือนแรกของปี ค.ศ. 2009 การส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของไทยไปยังตลาดสหรัฐมีมูลค่าต่ำลงถึงร้อยละ 23 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันเมื่อปีก่อน

ที่ผ่านมา ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไทยได้มีการปรับตัวด้วยวิธีต่างๆ เช่น เน้นการออกแบบรวมถึงพัฒนาวัสดุใหม่ๆ ที่ใช้ผลิตเครื่องนุ่งห่ม เช่น เสื้อกันยูง เพื่อสร้าง

มูลค่าเพิ่มที่ยั่งยืนให้ผลิตภัณฑ์ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้มีความรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น เช่น การใช้ CAD (Computer Aided Design) และ CAM (Computer Aided Manufacturing) เพื่อช่วยในการเตรียมงานและลดการสูญเสียปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ และการใช้ GTS (Garment Transport System) ซึ่งเป็นสายพานลำเลียงในการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการผลิต การเปลี่ยนจากการเป็นผู้รับจ้างผลิต (OEM) ให้แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าต่างๆทั่วโลกมาเป็นการผลิตภายใต้เครื่องหมายการค้าของตนเอง (OBM) ซึ่งทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ส่งมอบสินค้าโดยใช้บริการขนส่งสินค้าผ่านทางอากาศเพื่อความรวดเร็วและตรงต่อเวลา แสวงหาตลาดใหม่ๆหรือผลิตสินค้าเพื่อสนองตลาดเฉพาะ (Niche Market) โดยตลาดใหม่ที่น่าสนใจ ได้แก่ ตะวันออกกลาง โดยเฉพาะสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ที่มีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 63.2 ยุโรปตะวันออก โดยเฉพาะรัสเซียที่มีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 58.6 และจีนที่มีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 26 การจัดตั้งศูนย์บริการส่งออกไปรษณีย์และสร้างตราสินค้ากลางเพื่อลดต้นทุนการทำตลาดของผู้ประกอบการรายเล็ก ใช้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงย้ายฐานการผลิตจากกรุงเทพฯและปริมณฑลมาตั้งโรงงานพื้นที่ชายแดน เช่น ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อใช้แรงงานต่างด้าว และเข้าไปเปิดโรงงานในประเทศพม่า กัมพูชา และลาว ทั้งนี้ อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยโดยรวมยังขาดความเชื่อมโยงในการผลิตระหว่างอุตสาหกรรมต้นน้ำและอุตสาหกรรมปลายน้ำทำให้ต้นทุนการผลิตยังอยู่ในระดับสูงและการผลิตขาดประสิทธิภาพ

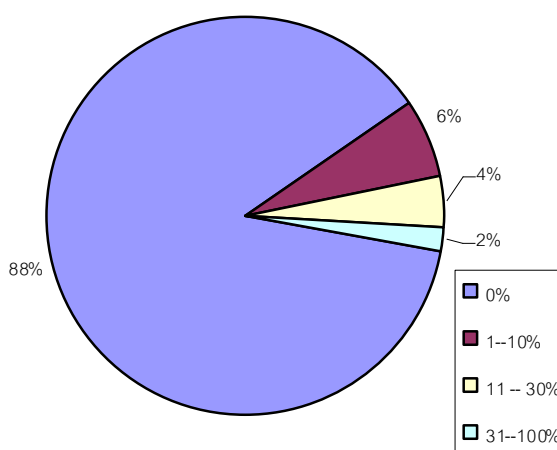
งานศึกษานี้เลือกศึกษาอุตสาหกรรมเพียงอุตสาหกรรมเดียว และการที่อุตสาหกรรมหนึ่งอุตสาหกรรมใดมีความสามารถในการแข่งขันลดลงก็ได้หมายความว่า ประเทศจะต้องมีความสามารถในการแข่งขันลดลงด้วย เพราะการลดลงของผลิตภาพของอุตสาหกรรมหนึ่งอาจเกิดขึ้นพร้อมๆกับการเพิ่มสูงขึ้นของผลิตภาพในอุตสาหกรรมอื่นก็เป็นได้ การลดลงของผลิตภาพของอุตสาหกรรมหนึ่งจะปลดปล่อยทรัพยากรไปสู่อุตสาหกรรมอื่นที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า ทำให้เกิดประโยชน์สุทธิต่อประเทศ ดังที่ Krugman (2004) กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมกับความสามารถในการแข่งขันของประเทศนั้นแตกต่างกัน หากบริษัทไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ บริษัทก็จะไม่สามารถมีเงินจ่ายลูกจ้างและเจ้าหน้าที่ธุรกิจ และไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ นั่นคือ หากบริษัทไม่ปรับตัวก็จะต้องปิดกิจการลง ในขณะที่ประเทศจะไม่หยุดผลิตและปิดตัวลง แม้จะต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจรุนแรงหลายอย่าง แต่ประเทศสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตให้สอดคล้องกับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบภายใต้โลกาภิวัตน์ได้

7. ข้อมูลที่ใช้

ในการศึกษานี้ ใช้ข้อมูลจากการสำรวจผลิตภาพและบรรยากาศการลงทุนในประเทศไทย ที่จัดทำขึ้นโดยสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติในรอบที่ 2 ซึ่งทำขึ้นในปี ค.ศ. 2007 ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศและ 9 อุตสาหกรรม รวมถึงอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างอยู่ทั้งหมด 96 กิจการ แบ่งเป็นกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว 84 กิจการหรือคิดเป็นร้อยละ 88 ของกิจการทั้งหมด และกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว 12 กิจการหรือคิดเป็นร้อยละ 12 ของกิจการทั้งหมด ภาพที่ 3 แสดงร้อยละของตัวอย่างกิจการแบ่งตามสัดส่วนการใช้แรงงานต่างด้าวต่อแรงงานทั้งหมด กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวในสัดส่วนร้อยละ 1-10 มีอยู่ร้อยละ 6 กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวในสัดส่วนร้อยละ 11-30 มีอยู่ร้อยละ 4 และกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวในสัดส่วนร้อยละ 31-100 มีอยู่ร้อยละ 2 โดยสัดส่วนการใช้แรงงานต่างด้าวสูงที่สุดของตัวอย่างคือ ร้อยละ 96 ของแรงงานทั้งหมด นอกจากข้อมูลชุดนี้ เรายังได้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ใช้แรงงานต่างด้าวตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไปจำนวน 10 ราย เพื่อสอบถามถึงเหตุผลของการใช้แรงงานต่างด้าว รวมถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการจัดการบริหารแรงงานต่างด้าวที่เหมาะสมอีกด้วย

ภาพที่ 3

ร้อยละของตัวอย่าง แบ่งตามสัดส่วนแรงงานต่างด้าวต่อแรงงานทั้งหมด

8. ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแข่งขันจะพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยที่ลักษณะดังกล่าว ได้แก่ อายุและขนาดของกิจการ ความเป็นเจ้าของโดยต่างชาติ อายุและประเภทของเครื่องจักรที่ใช้ การส่งออก การลงทุน เทคโนโลยี และนวัตกรรม ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดในส่วนที่ 9 ส่วนในการศึกษาว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวในสัดส่วนที่สูงจะมีความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวในสัดส่วนที่ต่ำหรือไม่ เราจะทำการประมาณสมการถดถอยด้วยวิธี Ordinary Least Square (OLS) โดยสมการถดถอยที่จะใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์นี้ได้ อ้างอิงมาจากการศึกษาของ World Bank (2008) แล้วเพิ่มตัวแปรสัดส่วนการใช้แรงงานต่างด้าวเข้าไป ดังนี้

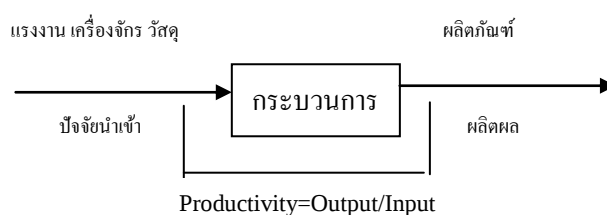
$$P_i = \delta_0 + \delta_1 \ln(Age_i) + \delta_2 \ln(FirmSize_i) + \delta_3 DomEx_i + \delta_4 Foreign_i + \delta_5 Comp_i + \delta_6 Vin_i + \delta_7 RD_i + X^{reg} \delta_8 + \delta_9 M_i + \varepsilon_i$$

โดยที่ P_i คือ ผลผลิตของกิจการที่ถูกวัดด้วยตัวชี้วัดทั้งห้าดังที่จะกล่าวต่อไป, Age_i คือ อายุของกิจการ, $FirmSize_i$ คือ ขนาดของกิจการ, $DomEx_i$ คือ สถานะการส่งออก, $Foreign_i$ คือ สัดส่วนการเป็นเจ้าของของต่างชาติ, $Comp_i$ คือ การควบคุมเครื่องจักรโดยใช้คอมพิวเตอร์, Vin_i คือ อายุของเครื่องจักร, RD_i คือ การวิจัยและการพัฒนา X^{reg} คือ ตัวแปรหุ่นภาคที่กิจการตั้งอยู่ และ M_i คือ สัดส่วนการจ้างแรงงานต่างด้าวต่อแรงงานทั้งหมด

สำหรับการวัดความสามารถในการแข่งขันนั้น ตามความหมายโดยทั่วไปแล้วความสามารถในการแข่งขันคือ ความสามารถที่จะผลิตสินค้าและให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ทัดเทียมหรือดีกว่าคู่แข่ง โดย Michael E. Porter ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด กล่าวว่า iva ความสามารถในการแข่งขันก็คือ ผลผลิต (Productivity) เพราะผลผลิตก่อให้เกิดการเติบโตอย่างยั่งยืนของธุรกิจ โดยที่ผลผลิตคือมูลค่าของสินค้าและบริการที่ถูกผลิตขึ้นต่อหน่วยของปัจจัยการผลิตของประเทศ ดังแสดงดังภาพที่ 2 ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนคือ เทคโนโลยี (Technology) ซึ่งก็คือทักษะความรู้ในการใช้ปัจจัยการ

ผลิตในการผลิตสินค้า และประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งก็คือวิธีการที่เทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตถูกใช้ในการผลิตสินค้า

ภาพที่ 2 ผลิตภาพการผลิต

จากความหมายข้างต้น กิจการจะสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันได้นั้น ต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ต้องมีกระบวนการดำเนินงานภายในที่ดี ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และบริษัทมีกำไร ดังนั้น เราสามารถเทียบเคียงความสามารถในการแข่งขันระหว่างกิจการได้ 3 ด้าน (พัชรศรี เทงทองดี, 2008) คือ

1. การเทียบเคียงด้านประสิทธิภาพในการดำเนินการ เป็นการเทียบเคียงระหว่างกิจการว่า เมื่อแต่ละกิจการใส่ทรัพยากรการผลิตที่เท่ากันเข้าไปแล้ว กิจการใดได้ผลผลิตมากที่สุด หรือ ภายใต้อผลผลิตเท่ากัน กิจการใดใช้ทรัพยากรการผลิตน้อยที่สุด ซึ่งสามารถแบ่งเป็นผลิตภาพแยกส่วน กับผลิตภาพรวม โดยผลิตภาพแยกส่วนเป็นการวัดผลิตภาพของแต่ละปัจจัยการผลิต เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ว่าทรัพยากรแต่ละส่วนได้ถูกใช้ไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ตัวอย่างตัววัดผลิตภาพแยกส่วน (Partial Productivity) ได้แก่ ผลิตภาพเครื่องจักร หรือ Capital Productivity เช่น มูลค่าผลผลิตต่อมูลค่าเครื่องจักร จำนวนชิ้นที่ผลิตได้/จำนวนชิ้นที่ผลิตได้ตามมาตรฐาน เครื่องจักร ผลิตภาพวัตถุดิบ หรือ Material Productivity เช่น มูลค่าผลผลิตต่อมูลค่าวัตถุดิบ วัตถุดิบที่ใช้จริงต่อวัตถุดิบก่อนเข้ากระบวนการ และผลิตภาพแรงงาน หรือ Labor Productivity เช่น มูลค่าผลผลิตต่อแรงงาน หรือต้นทุนการผลิตต่อชั่วโมงแรงงาน ส่วนผลิตภาพรวม หรือ Total Productivity เป็นการวัดผลิตผลที่เกิดขึ้นจากการนำปัจจัยนำเข้ามากกว่า 1 ชนิด เช่น มูลค่าผลผลิตต่อมูลค่ารวมของทรัพยากรที่ใช้ โดยในงานศึกษานี้ เราจะใช้ผลิตภาพแรงงานเป็นตัวเทียบเคียง

ได้แก่ มูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน (ซึ่งมูลค่าเพิ่มวัดจากยอดขายหักด้วยต้นทุนวัตถุดิบ ค่าไฟฟ้า ค่าเชื้อเพลิง และค่าพลังงานอื่นๆ) และต้นทุนการผลิตต่อแรงงาน

2. การเทียบเคียงด้านคุณภาพ เป็นการเทียบเคียงระหว่างคุณภาพสินค้า รวมถึงการส่งมอบสินค้าได้ตรงตามเวลา ตัวอย่างตัววัดด้านคุณภาพ ได้แก่ อัตราการส่งสินค้าตรงเวลา และสัดส่วนสินค้าสำเร็จรูปที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพในครั้งแรก แต่ในงานศึกษานี้ เราไม่สามารถเทียบเคียงด้านคุณภาพได้เนื่องจากไม่มีข้อมูล

3. การเทียบเคียงประสิทธิภาพด้านความสามารถในการทำกำไร คือการเทียบเคียงระหว่างกิจการว่า ใครที่สามารถสร้างยอดขาย หรือผลกำไรสูงที่สุด ตัวอย่างตัววัดประสิทธิภาพด้านความสามารถในการทำกำไร ได้แก่ ยอดขายต่อพนักงาน ยอดขายต่อต้นทุนการผลิต และกำไรต่อต้นทุนการผลิต ซึ่งเราจะใช้ทั้งสามตัวนี้ในงานศึกษานี้ อย่างไรก็ดี การวัดโดยตัวชี้วัดนี้อาจมีจุดอ่อนตรงที่ไม่สามารถวัดประสิทธิภาพจากการใช้ปัจจัยการผลิตโดยตรง เพราะอาจมีผลมาจากขีดความสามารถในด้านการตลาดด้วย

9. ลักษณะของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวที่แตกต่างจากกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในเรื่องเครื่องจักร การลงทุน เทคโนโลยี นวัตกรรม และผลประกอบการ 12 ประการจากทั้งหมด 26 ประการ ดังนี้

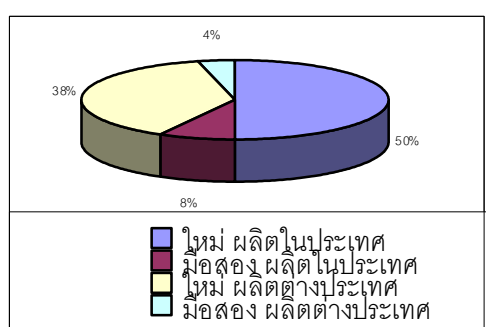
9.1 ประเภทของเครื่องจักรและอุปกรณ์

กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวนิยมใช้เครื่องจักรใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศ ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวนิยมใช้เครื่องจักรใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศดังแสดงในภาพที่ 4 โดยกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวใช้เครื่องจักรใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 50 ของเครื่องจักรที่ใช้ทั้งหมด รองลงมาคือ เครื่องจักรมือใหม่ที่ผลิตในประเทศ คิดเป็นร้อยละ 38 ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวนิยมซื้อเครื่องจักรใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศ คิดเป็นร้อยละ 58 ของเครื่องจักรทั้งหมด รองลงมาคือ เครื่องจักรมือใหม่ที่ผลิตในประเทศ คิดเป็นร้อยละ 28 และหากพิจารณาเครื่องจักรมือสอง กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวก็นิยมเครื่องจักรมือสองที่ผลิตในประเทศ (ร้อยละ 8) ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวนิยมเครื่องจักรมือสองที่ผลิตในประเทศ

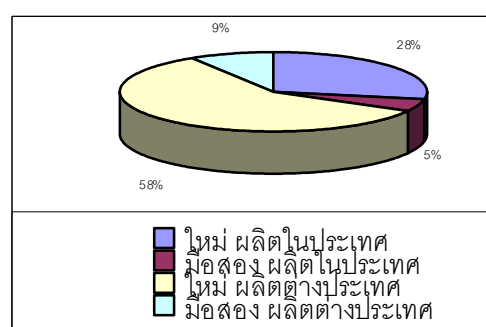
(ร้อยละ 9) หากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ของการใช้แรงงานต่างด้าวกับสัดส่วนเครื่องจักรใหม่ที่ผลิตในต่างประเทศพบว่า มีค่า -0.14^2 ซึ่งหมายความว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวใช้เครื่องจักรใหม่ที่ผลิตในต่างประเทศในสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว

ภาพที่ 4 ประเภทเครื่องจักร

4.1 กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว

4.2 กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว

9.2 แผนการลงทุนเพิ่มกำลังการผลิตหรือปรับปรุงคุณภาพ

กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวเพียง 1 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 8 มีแผนจะเพิ่มกำลังการผลิตหรือปรับปรุงคุณภาพการผลิตในปี ค.ศ. 2007-2009 ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวน 36 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 42 มีแผนจะเพิ่มกำลังการผลิตหรือปรับปรุงคุณภาพการผลิต หากพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ของการใช้แรงงานต่างด้าวกับการมีแผนจะเพิ่มกำลังการผลิตหรือปรับปรุงคุณภาพ พบว่า มีค่าเท่ากับ -0.23 ซึ่งหมายความว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมักมีแนวโน้มที่ไม่มีแผนที่จะเพิ่มกำลังการผลิตหรือปรับปรุงคุณภาพ

9.3 สัดส่วนการเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ

จากข้อมูลพบว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวทุกกิจการมีภาคเอกชนในประเทศเป็นผู้ถือครองหุ้นร้อยละ 100 โดย ไม่มีชาวต่างชาติเป็นหุ้นส่วนเลย ส่วนกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวนั้น

² โดยทั่วไป ค่าสัมบูรณ์ของค่าสหสัมพันธ์ที่มีค่าเกิน 0.1 แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำลังพิจารณามีนัยสำคัญทางสถิติ

มีจำนวน 14 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 17 ที่มีหุ้นส่วนเป็นภาคเอกชนต่างประเทศ โดยมีหุ้นส่วนตั้งแต่ร้อยละ 20 ถึง 100 จึงอาจกล่าวได้ว่า โดยเฉลี่ยแล้วกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีสัดส่วนความเป็นเจ้าของโดยต่างชาติน้อยกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว หากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ของการใช้แรงงานต่างด้าวกับการเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ พบว่า มีค่าเท่ากับ -0.14 นั่นคือ กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมักมีชาวต่างชาติเป็นเจ้าของในสัดส่วนที่ต่ำ

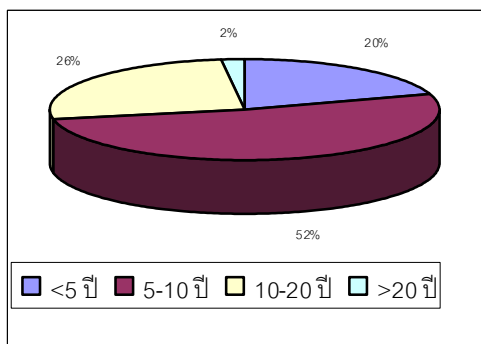
9.4 อายุของเครื่องจักร

เมื่อพิจารณาอายุของเครื่องจักร พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของเครื่องจักรที่กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวใช้มีอายุ 5-10 ปี ดังแสดงในภาพที่ 5 รองลงมาเป็นเครื่องจักรที่มีอายุ 10-20 ปีซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25 และอายุต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวใช้เครื่องจักรที่มีอายุ 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมาเป็นเครื่องจักรที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 35 และอายุ 10-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 22 ดังนั้น โดยเฉลี่ยแล้ว กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวใช้เครื่องจักรเก่ากว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว หากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ของการใช้แรงงานต่างด้าวกับสัดส่วนเครื่องจักรที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี พบว่า มีค่าเท่ากับ -0.17 นั่นคือ กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมักใช้เครื่องจักรที่มีอายุสูงกว่า 5 ปี

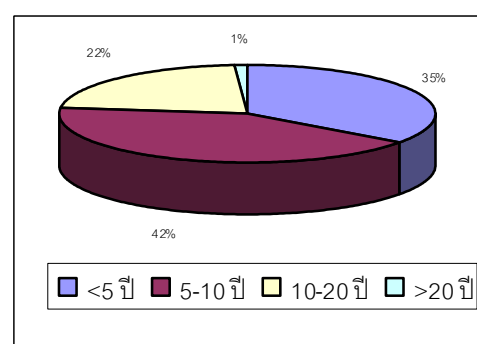
ภาพที่ 5

สัดส่วนร้อยละของกิจการแยกตามอายุของเครื่องจักร

5.1 กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว

5.2 กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว

9.5 การวิจัยและพัฒนา (R&D)

กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวไม่มีกิจการใดที่มีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและการพัฒนา ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวมีกิจการที่มีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและการพัฒนาอยู่จำนวน 9 กิจการ หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของกิจการทั้งหมด และหากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับการวิจัยและพัฒนา พบว่า มีค่าเท่ากับ -0.12 ซึ่งหมายความว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาต่ำ

9.6 การมีตราสินค้าเป็นของตนเอง

จากข้อมูลพบว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวน 2 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 17 มีตราสินค้าเป็นของตนเอง ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวที่มีตราสินค้าเป็นของตนเองถึง 40 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 48 และหากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับการมีตราสินค้าเป็นของตนเองพบว่า มีค่าเท่ากับ -0.21 ซึ่งหมายความว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียตราสินค้าเป็นของตนเองน้อย

9.7 การขายสินค้าให้บริษัทข้ามชาติ

การขายสินค้าให้กับบริษัทข้ามชาติเป็นช่องทางให้ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ ผ่านบริษัทเหล่านั้นผ่านการให้สิทธิบัตร การฝึกอบรม หรือโครงการประกันคุณภาพ กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวน 3 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 25 ที่ขายสินค้าให้บริษัทข้ามชาติ เมื่อเปรียบเทียบกับกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวน 35 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 42 และหากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ของการใช้แรงงานกับการขายสินค้าให้บริษัทข้ามชาติพบว่า มีค่าเท่ากับ -0.11 ซึ่งหมายความว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียการขายสินค้าให้บริษัทข้ามชาติน้อย

9.8 การมีส่วนร่วมของลูกจ้าง

สำหรับการมีส่วนร่วมของลูกจ้าง กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวนเพียง 4 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 33 เท่านั้นที่ลูกจ้างมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิต เมื่อเปรียบเทียบกับกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวที่มีจำนวน 61 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 72 นอกจากนี้ ลูกจ้างยังมีส่วนร่วมโดยการส่งพนักงานมาทำงานเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตด้วย โดยกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียจำนวน 1 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 8 ที่ลูกจ้างส่งพนักงานมาทำงานในกิจการ เมื่อเปรียบเทียบกับกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวที่มีจำนวน 23 แห่งหรือคิด

เป็นร้อยละ 27 หากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์พบว่า การใช้แรงงานต่างด้าวกับการมีส่วนร่วมของลูกจ้างในด้านการวิจัยและพัฒนา มีค่า -0.28 ส่วนการส่งพนักงานมาทำงานในกิจการมีค่า -0.15 ซึ่งหมายความว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีส่วนร่วมของลูกจ้างต่ำ

9.9 เครือข่ายธุรกิจ

กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวน 6 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 50 เป็นสมาชิกหอการค้าหรือสมาคมทางการค้าต่างๆ โดยเฉลี่ย 1 สมาคม ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว 58 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 69 เป็นสมาชิกโดยเฉลี่ย 2 สมาคม สำหรับค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับการเป็นสมาชิกหอการค้าหรือสมาคมการค้าต่างๆ เท่ากับ -0.17 ซึ่งหมายความว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีเครือข่ายธุรกิจน้อย

9.10 การคาดการณ์ยอดขายในอนาคต

กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวคาดการณ์ยอดขายว่า ในช่วงปี ค.ศ. 2007-2008 หรือ 2 ปี หลังจากปีที่สำรวจ ยอดขายจะเปลี่ยนแปลงในช่วงลดลงร้อยละ 17 ถึงเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 เมื่อเทียบกับกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวที่คาดการณ์ว่า ยอดขายจะเปลี่ยนแปลงในช่วงลดลงร้อยละ 2 ถึงเพิ่มขึ้นร้อยละ 14 จะเห็นว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวจะคาดการณ์ยอดขายในแง่ลบมากกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ -0.23 ซึ่งหมายความว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีแนวโน้มที่จะคาดการณ์ยอดขายในแง่ลบมากกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว

9.11 การปรับปรุงสินค้าเดิม (Upgrade)

กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวน 5 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 42 ได้ทำการปรับปรุงสินค้าเดิม ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวมี 66 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 79 ที่ทำกิจกรรมดังกล่าว เมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ของการใช้แรงงานต่างด้าวกับการปรับปรุงสินค้าเดิมพบว่า มีค่า -0.28 ซึ่งหมายความว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีการปรับปรุงสินค้าเดมน้อย

9.12 ผลผลิตภาพและผลประกอบการ

หากพิจารณาตัวชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน พบว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีมูลค่าเพิ่มต่อแรงงานโดยเฉลี่ยสูงกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว คือ มีค่าเท่ากับ 287,974 บาท ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวมีมูลค่าเท่ากับ 227,467 บาท หากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับมูลค่าเพิ่มต่อแรงงานพบว่ามีค่าเท่ากับ 0.1

สำหรับยอดขายต่อแรงงานของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมีมูลค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับ 520,354 บาท ซึ่งสูงกว่ายอดขายต่อแรงงานของกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวที่มียอดขายต่อแรงงานเท่ากับ 514,591 บาท หากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับยอดขายต่อแรงงานพบว่ามีความเท่ากับ 0 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สองตัวแปรนี้ไม่มีความสัมพันธ์กัน

สำหรับต้นทุนการผลิตต่อแรงงานของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวซึ่งมีค่าเท่ากับ 396,525 บาท ซึ่งมีค่าต่ำกว่าต้นทุนการผลิตต่อแรงงานของกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวซึ่งมีค่าเท่ากับ 423,790 บาท และหากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับต้นทุนการผลิตต่อแรงงานพบว่ามีความเท่ากับ -0.02 ซึ่งความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

สำหรับยอดขายต่อต้นทุนการผลิตมีค่าเท่ากันสำหรับกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างด้าวคือ มีค่าเท่ากับ 1.3 และหากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับมูลค่าเพิ่มต่อแรงงานพบว่ามีความเท่ากับ 0.04 ซึ่งความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ และสำหรับกำไรต่อต้นทุนการผลิต กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมักมีกำไรสุทธิต่อต้นทุนการผลิตติดลบ (เท่ากับ -0.021) ซึ่งหมายความว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมักมีผลประกอบการขาดทุน ซึ่งมีค่าติดลบสูงกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว (-0.004) และหากพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการใช้แรงงานต่างด้าวกับมูลค่าเพิ่มต่อแรงงานพบว่ามีความเท่ากับ -0.03 ซึ่งความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

การที่กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน และยอดขายต่อแรงงานโดยเฉลี่ยสูงกว่า ในขณะที่ต้นทุนการผลิตต่อแรงงานโดยเฉลี่ยต่ำกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว แต่กลับมีกำไรสุทธิต่อต้นทุนการผลิตต่ำกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวนั้น อาจเป็นผลเนื่องมาจากการที่กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียอดต้นทุนอื่นๆ สูงกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว เช่น ต้นทุนการขยายและค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร เช่น ค่าธรรมเนียมทางการเงิน ค่าขนส่งและค่าประกันภัย และเงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส และสวัสดิการของพนักงานสำนักงานและผู้บริหาร

จากตัวแปรข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมักมีลักษณะด้อยกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว (ยกเว้น มูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน) นอกเหนือจากตัวแปรเหล่านี้แล้ว ตัวแปรอื่นๆ อีก 14 ประการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เครื่องจักร และเทคโนโลยี เช่น อัตราการขยายขนาดของโรงงาน (วัดจากอัตราการเพิ่มจำนวนพนักงาน) สัดส่วนการส่งออกต่อยอดขาย จำนวนพนักงานตำแหน่งวิจัยและพัฒนา การจ้างองค์กรอื่นเพื่อทำวิจัยและพัฒนา สัดส่วนการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สัดส่วนเครื่องจักรที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ จำนวนสินค้าใหม่ที่

โรงงานผลิตในช่วงปี ค.ศ. 2004-2006 การปรับปรุงและพัฒนาเครื่องจักรและอุปกรณ์ การเปิดตลาดใหม่เนื่องจากการปรับปรุงคุณภาพสินค้าหรือปรับลดต้นทุน การซื้อหรือยื่นจดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตร การพัฒนาสินค้าหลักตัวใหม่ และการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตสินค้าหลักโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ และการได้รับสิทธิประโยชน์จากภาครัฐในการคิดค้นนวัตกรรมทางเทคโนโลยี หรือการทำวิจัยและพัฒนาที่ล้วนแล้วแต่มีค่าสหสัมพันธ์เป็นลบกับการใช้แรงงานต่างด้าว แต่ค่าสหสัมพันธ์มีค่าต่ำมาก จึงอาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมที่ใช้แรงงานต่างด้าวไม่ได้มีลักษณะแตกต่างจากกิจกรรมที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในเรื่องดังกล่าว

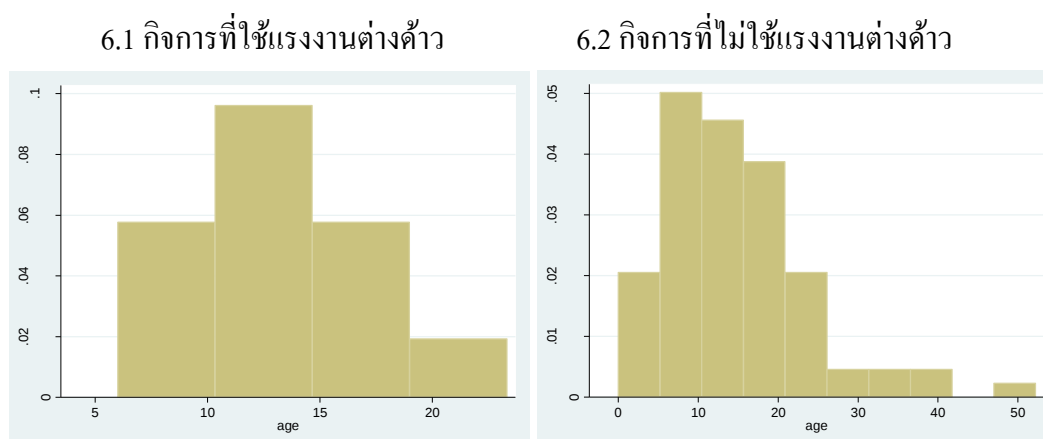
10. การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับตัวแปรในสมการถดถอยเบื้องต้น

ในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับตัวแปรที่จะใช้ในสมการถดถอย ดังนี้

10.1 อายุของกิจการ

งานศึกษาส่วนใหญ่พบว่า กิจการที่อยู่ในตลาดมาเป็นระยะเวลายาวนานจะมีผลประกอบการดีและประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูง เนื่องจากมีประสบการณ์ในการผลิต การบริหารองค์กร และการแข่งขันในตลาดยาวนาน รวมถึงการลงทุนที่ให้ดอกออกผลแล้ว โดยเราจะวัดอายุของกิจการโดยใช้ปีที่กิจการเริ่มดำเนินการจนถึงปีที่ทำการสำรวจซึ่งก็คือปี ค.ศ. 2006 ภาพที่ 6 เป็นแผนภูมิแท่งแสดงการแจกแจงความถี่ของกิจการตามอายุของกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างด้าว โดยเฉลี่ยแล้วกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียุคน้อยกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว 2 ปี โดยกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวโดยเฉลี่ยก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1993 และมีอายุโดยเฉลี่ย 13 ปี ในขณะที่กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวโดยเฉลี่ยก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1991 และมีอายุโดยเฉลี่ย 15 ปี โดยบางกิจการมีอายุเก่าแก่ถึง 50 ปี

ภาพที่ 6 อายุของกิจการ

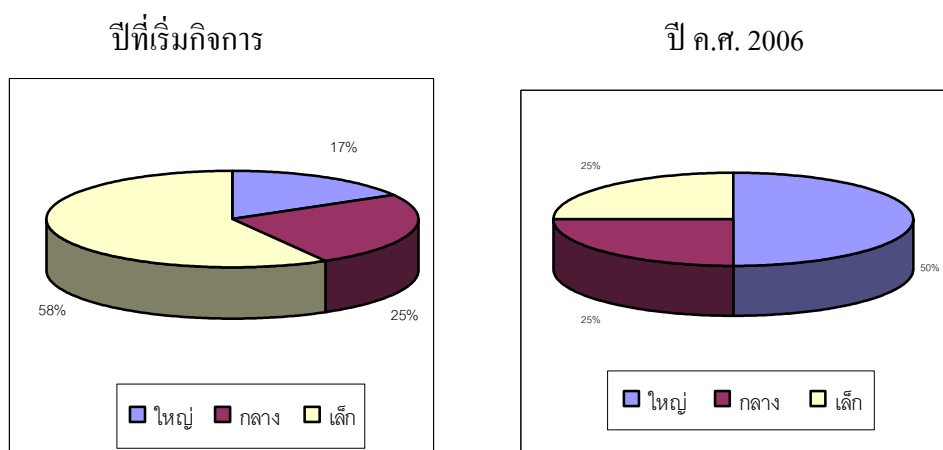

10.2 ขนาดของกิจการ

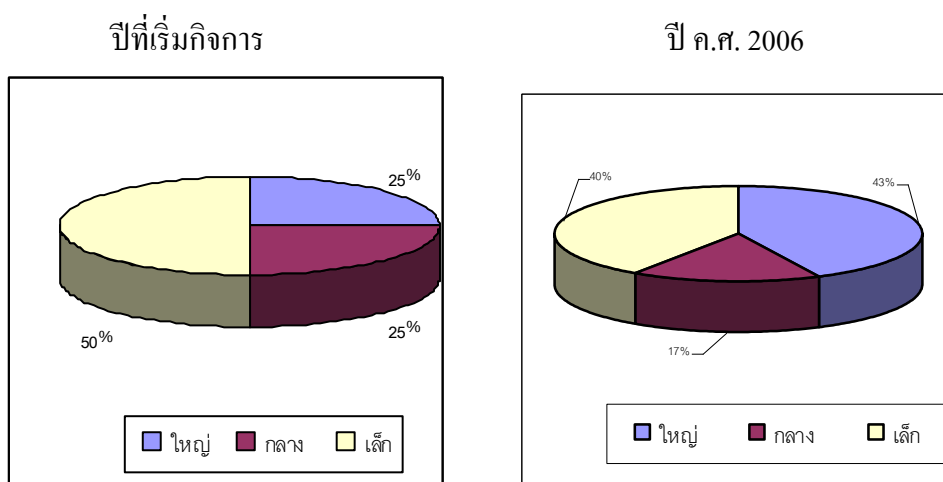
กิจการที่มีขนาดใหญ่กว่าจะมีผลประกอบการดีกว่าด้วยเหตุผลของการประหยัดต่อขนาด โดยเราจะวัดขนาดของกิจการโดยใช้จำนวนพนักงานของกิจการ ดังแสดงในภาพที่ 7 เมื่อเริ่มต้นกิจการ สัดส่วนของกิจการแต่ละขนาด (เล็ก กลาง ใหญ่) ไม่แตกต่างกันมากนักระหว่างกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างด้าว โดยกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 58) เป็นกิจการขนาดเล็กคือ มีแรงงานน้อยกว่า 50 คน แต่ในปี ค.ศ. 2006 กิจการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50) เป็นกิจการขนาดใหญ่มีแรงงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป โดยสัดส่วนกิจการที่มีขนาดเล็กได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 25 ในขณะที่เมื่อเริ่มต้นกิจการ กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50) ก็เป็นกิจการมีขนาดเล็กเช่นกัน แต่ในปี ค.ศ. 2006 สัดส่วนของกิจการที่มีขนาดเล็กไม่ได้ลดลงมาก (ร้อยละ 40) และสัดส่วนของกิจการที่มีขนาดใหญ่ได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 43

ภาพที่ 7 ขนาดของกิจการ

ภาพที่ 7.1 กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว

ภาพที่ 7.2 กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว

10.3 ความเป็นเจ้าของโดยต่างชาติ

กิจการที่มีต่างชาติเป็นเจ้าของมักจะมีผลประกอบการสูง เพราะสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และการบริหารงานที่ดีกว่า โดยการประมาณสมการถดถอย ความเป็นเจ้าของโดยต่างชาติจะเป็นตัวแปรหุ่น มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าหากสัดส่วนการเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติสูงกว่าร้อยละ 10 และ

เท่ากับ 0 หากสัดส่วนความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติมีค่าต่ำกว่าร้อยละ 10 ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติได้กล่าวไว้แล้วในส่วนที่ 9

10.4 สถานะการส่งออก

กิจการที่ส่งออกมักมีผลประกอบการสูง เนื่องจากต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงในตลาดโลก ในการประมาณสมการถดถอย ตัวแปรสถานะการส่งออกจะเป็นตัวแปรหุ่น มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าสัดส่วนการส่งออกต่อยอดขายสูงกว่าร้อยละ 10 และสัดส่วนการเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติต่ำกว่าร้อยละ 10 (เพราะกิจการที่มีต่างชาติเป็นเจ้าของก็มักจะส่งออกด้วย ดังนั้น เพื่อมิให้ตัวแปรนี้ซ้ำซ้อนกับตัวแปรความเป็นเจ้าของของกิจการ สถานะการส่งออกจึงคิดเฉพาะแต่กิจการที่เอกชนภายในประเทศถือหุ้นร้อยละ 90 ขึ้นไป) จากข้อมูลดังแสดงในตารางที่ 1 พบว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวจำนวน 7 กิจการ (ร้อยละ 58) ที่ส่งออก โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 62 ของยอดขายรวม ส่วนกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว มี 49 กิจการ (ร้อยละ 58) ที่ส่งออก โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 71 ของยอดขายรวม

ตารางที่ 1

จำนวนและสัดส่วนกิจการที่ส่งออก และสัดส่วนการส่งออกต่อยอดขายเฉลี่ย

ประเภทกิจการ	จำนวนกิจการ (แห่ง)	สัดส่วนการส่งออกต่อยอดขายเฉลี่ย (%)
กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว	7 (58%)	62
กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว	49 (58%)	71

10.5 ระดับเทคโนโลยี

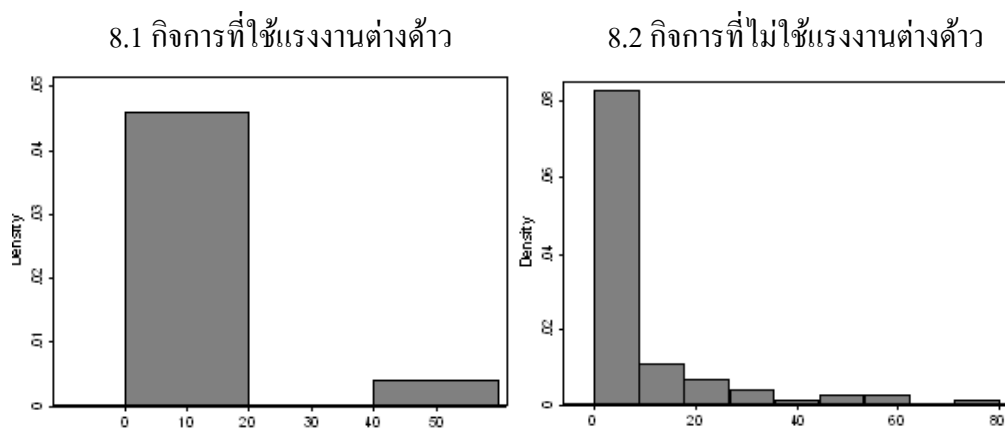
ระดับเทคโนโลยีย่อมมีผลดีต่อความสามารถในการแข่งขันของกิจการ โดยเราจะใช้ตัวแปรวัดระดับเทคโนโลยี ดังต่อไปนี้

10.5.1 อายุของเครื่องจักร โดยใช้สัดส่วนของมูลค่าเครื่องจักรที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปีต่อมูลค่าเครื่องจักรทั้งหมด ส่วนรายละเอียดข้อมูลได้กล่าวไว้แล้วในส่วนที่ 9

10.5.2 การควบคุมเครื่องจักร โดยใช้คอมพิวเตอร์นั้นสามารถใช้สัดส่วนมูลค่าเครื่องจักรในการผลิตที่ควบคุมโดยคอมพิวเตอร์ต่อสินทรัพย์ถาวร

จากแผนภูมิแท่งแสดงการแจกแจงความถี่ของกิจการตามสัดส่วนร้อยละของเครื่องจักรที่ถูกควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ดังแสดงในภาพที่ 8 กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวใช้เครื่องจักรที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ในสัดส่วนโดยเฉลี่ยร้อยละ 9 ของเครื่องจักรทั้งหมด ส่วนกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวใช้ในสัดส่วนร้อยละ 16 นอกจากนี้ หากพิจารณาเฉพาะกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวในสัดส่วนที่สูงคือ ตั้งแต่ร้อยละ 20 ขึ้นไป พบว่า กิจการเหล่านี้ไม่มีการใช้เครื่องจักรที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์เลย

ภาพที่ 8 สัดส่วนเครื่องจักรที่ถูกควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์

10.5.3 การวิจัยและการพัฒนา (R&D) เป็นตัวแปรหุ่น มีค่าเท่ากับ 1 หากค่าใช้จ่ายในการวิจัยและการพัฒนามีค่าเป็นบวก และมีค่าเท่ากับ 0 หากค่าใช้จ่ายนี้มีค่าเป็นศูนย์ สำหรับข้อมูลการวิจัยและการพัฒนาได้กล่าวไว้แล้วในส่วนที่ 9

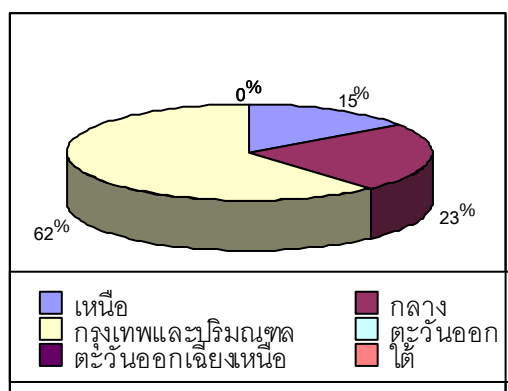
10.6 ที่ตั้งของกิจการ

ที่ตั้งกิจการเป็นตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดความสามารถในการแข่งขัน เพราะที่ตั้งของกิจการมีความแตกต่างกันในเรื่องทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต สาธารณูปโภค และความยากง่ายในการขนส่ง เป็นต้น โดยตัวแปรนี้จะเป็นตัวแปรหุ่น แบ่งเป็น 6 ภาคคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ หากพิจารณาจาก

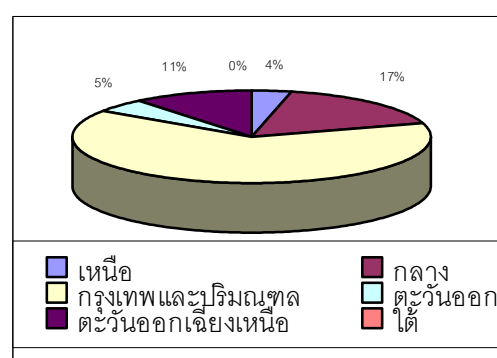
ข้อมูล ดังแสดงในภาพที่ 9 พบว่า ร้อยละ 60 ของกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างด้าวตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล รองลงมาคือ ภาคกลาง

ภาพที่ 9
ที่ตั้งของกิจการ

9.1 กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว

9.2 กิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว

11. ผลการประมาณสมการถดถอยของความสามารถในการแข่งขันกับการใช้ แรงงานต่างด้าว

ตารางที่ 2 แสดงผลการประมาณสมการถดถอยของความสามารถในการแข่งขันกับการใช้แรงงานต่างด้าว ผลการศึกษา ไม่พบว่าการจ้างแรงงานต่างด้าวมิผลต่อความสามารถในการแข่งขันของกิจการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่ว่าจะใช้ตัวชี้วัดใดก็ตาม นั่นคือ เราไม่พบความแตกต่างระหว่างความสามารถในการแข่งขันระหว่างกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ เมื่อได้เปลี่ยนตัวแปรการใช้แรงงานต่างด้าวจากสัดส่วนการใช้แรงงานต่างด้าวต่อแรงงานทั้งหมดเป็นตัวแปรหุ่นมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อมีการใช้แรงงานต่างด้าว และ 0 เมื่อไม่ใช้แรงงานต่างด้าว พบว่า ตัวแปรหุ่นการใช้แรงงานต่างด้าว ก็ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อตัววัดความสามารถในการแข่งขันเช่นกัน

อย่างไรก็ดี การที่ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่า การใช้แรงงานต่างด้าวทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดต่ำลง อาจเป็นผลมาจากการที่ข้อมูลมีจำนวนน้อยเกินไป หรือข้อมูลคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงอันเกิดจากการที่กิจการไม่ตอบข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับการใช้แรงงานต่างด้าว โดยกิจการมีแนวโน้มจะตอบน้อยกว่าที่ใช้อยู่จริงหรือตอบว่าไม่ใช่เลยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจจับจากเจ้าพนักงานก็เป็นได้

สำหรับตัวแปรอื่นๆ พบว่า สถานะการส่งออก (ยกเว้น ในกรณีตัวชี้วัดกำไรสุทธิต่อต้นทุนการผลิต) และการเป็นเจ้าของโดยต่างชาติ (ในกรณีตัวชี้วัดมูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน) มีผลบวกต่อความสามารถในการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุของกิจการ ขนาดของกิจการ (ยกเว้นกรณียอดขายต่อต้นทุนการผลิตและกำไรสุทธิต่อต้นทุนการผลิตที่ให้ผลลบ) และเทคโนโลยี ซึ่งวัดด้วย อายุของเครื่องจักร การทำ R&D และการควบคุมเครื่องจักรด้วยคอมพิวเตอร์ไม่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของกิจการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2
ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณสมการถดถอยของความสามารถในการแข่งขัน
กับสัดส่วนการใช้แรงงานต่างด้าว

ตัวแปรตาม	มูลค่าเพิ่มต่อ แรงงาน	ยอดขายต่อ แรงงาน	ต้นทุนการผลิต ต่อแรงงาน	ยอดขายต่อ ต้นทุนการผลิต	กำไรสุทธิต่อ ต้นทุนการผลิต
สัดส่วนการจ้าง แรงงานต่างด้าว	0.004 (0.008)	-0.001 (0.569)	-0.002 (0.008)	0.001 (0.002)	0.004 (0.023)
อายุของกิจการ	0.044 (0.172)	0.110 (0.173)	0.057 (0.164)	0.053 (0.042)	0.501 (0.368)
ขนาดของกิจการ	-0.026 (0.092)	0.026 (0.093)	0.101 (0.089)	-0.074 (0.023)***	-0.525 (0.200)**
สัดส่วนการเป็น เจ้าของโดย ต่างชาติ	0.586 (0.288)**	0.465 (0.291)	0.440 (0.276)	0.025 (0.070)	-0.103 (0.605)
สถานะการ ส่งออก	0.832 (0.215)***	0.645 (0.217)***	0.521 (0.207)***	0.124 (0.053)**	-0.147 (0.440)
การควบคุมด้วย คอมพิวเตอร์	0.000 (0.001)	0.000 (0.001)	0.000 (0.001)	-0.000 (0.000)	-0.003 (0.002)*
R&D	0.018 (0.324)	0.074 (0.327)	0.190 (0.311)	-0.116 (0.079)	-0.209 (0.653)
อายุของ เครื่องจักร	0.000 (0.003)	0.004 (0.004)	0.004 (0.003)	-0.000 (0.001)	0.009 (0.007)
ค่าคงที่	11.643 (0.563)***	11.944 (0.569)***	11.531 (0.541)***	0.413 (0.138)***	-2.718 (1.203)**
R-squared	0.18	0.15	0.17	0.18	0.20

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* แสดงความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90%, ** ที่ 95% และ *** ที่ 99%

12. ผลจากการสัมภาษณ์

นอกเหนือจากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว เรายังได้สัมภาษณ์กิจการ 10 แห่งที่ใช้แรงงานต่างด้าวตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไป โดยถามคำถามเจ้าของกิจการแล้วให้ตอบถูกผิด ดังแสดงในตารางที่ 3 ผลการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ ดังนี้ มีกิจการ 6 แห่งตอบว่า แรงงานต่างด้าวเป็นปัจจัยที่ทำให้กิจการอยู่รอด อีก 4 บริษัท ตอบว่า ไม่ใช่ โดยกิจการที่ตอบว่า ใช่ เป็นกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวในอัตราที่สูง สำหรับสาเหตุของการจ้างแรงงานต่างด้าวนั้น มีเพียงกิจการเดียวเท่านั้นที่ตอบว่าจ้างแรงงานต่างด้าวเพราะค่าจ้างแรงงานต่างด้าวถูก ซึ่งเป็นบริษัทที่ใช้แรงงานต่างด้าวในสัดส่วนร้อยละ 96 ในขณะที่กิจการที่เหลือตอบว่า ให้ค่าจ้างตามผลงานที่ทำได้ ไม่เกี่ยวกับสัญชาติ และยังอธิบายเพิ่มเติมว่า แรงงานต่างด้าวมีเครือข่ายและข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่มดีมาก ทำให้การกดขี่แรงงานและการจ่ายค่าจ้างต่ำเป็นไปได้ยากในปัจจุบัน

สำหรับสาเหตุที่จ้างแรงงานต่างด้าวเพราะหาแรงงานไทยไม่ได้นั้น ทุกกิจการตอบว่าใช่ และเน้นว่าเป็นความขาดแคลนแรงงานมีฝีมือ นอกจากนี้ ทุกกิจการตอบว่า สาเหตุที่จ้างแรงงานต่างด้าวไม่ใช่เพราะไม่มีเงินทุนพอที่จะซื้อเครื่องจักร โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า งานบางอย่างเป็นงานฝีมือที่จำเป็นต้องใช้แรงงานคนทำ เครื่องจักรไม่สามารถทำงานแทนได้ กิจการบางแห่งอธิบายเพิ่มเติมว่า ได้มีการซื้อเครื่องจักรมาใช้ในโรงงานเพื่อให้เกิดการผลิตเร็วและสินค้ามีคุณภาพดีขึ้น เพื่อสามารถจ่ายค่าตอบแทนแรงงานได้สูงขึ้นเพื่อแข่งขันแรงงานจากบริษัทอื่นได้

ส่วนสาเหตุที่จ้างแรงงานต่างด้าวเพราะไม่มีเงินทุนพอที่จะเปลี่ยนไปผลิตเสื้อผ้าประเภทอื่นที่ใช้แรงงานน้อยนั้น มีเพียง 3 กิจการที่ตอบว่าใช่ ส่วนอีก 7 กิจการตอบว่าไม่ใช่ นอกจากนี้ กิจการจำนวน 5 แห่งตอบว่าสาเหตุหนึ่งที่จ้างแรงงานต่างด้าวไม่ใช่เพราะแรงงานต่างด้าวทำงานได้ดีกว่าแรงงานไทย ส่วนอีก 5 แห่งตอบว่าใช่สาเหตุ โดยให้เหตุผลว่า คนงานต่างด้าวอดทนและมีความรับผิดชอบมากกว่าคนงานไทย คนไทยชอบเปลี่ยนงานบ่อย ส่วนในกรณีที่รัฐบาลไม่อนุญาตให้จ้างแรงงานต่างด้าว กิจการจำนวน 6 แห่งจะปรับตัวโดยใช้แรงงานไทยมากขึ้น 2 แห่งจะใช้เครื่องจักรแทน 1 แห่งตอบว่าจะปิดกิจการ และอีก 1 แห่งตอบว่าจะย้ายฐานการผลิต

สำหรับความคิดเห็นในเรื่องนโยบายนั้น ส่วนใหญ่เห็นว่า รัฐบาลควรอนุญาตให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวได้ แต่ต้องมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และการสามารถจ้างแรงงานต่างด้าวได้อย่างถูกกฎหมายจะช่วยลดปัญหาการต้องจ่ายค่าให้กับผู้มีอิทธิพลทุกระดับ และรัฐบาลก็จะมีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียม นอกจากนี้ก็ควร

อนุญาตให้แรงงานต่างด้าวสามารถทำงานได้ 2-5 ปี เพราะการต้องต่ออายุแรงงานต่างด้าวทุกๆ 6 เดือนหรือ 1 ปีนั้นเป็นภาระที่หนักเกินไป และเกิดความไม่แน่นอนว่าจะได้จ้างต่อหรือไม่ ทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิต การจ้างงาน และการฝึกอบรมในอนาคตได้ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้รัฐบาลควรมีนโยบายที่จะคุ้มครองผู้ประกอบการในกรณีที่ได้จ่ายค่าธรรมเนียมไปแล้ว แต่แรงงานต่างด้าวหนีไป ก็ทำให้นายจ้างเสียประโยชน์

ตารางที่ 3

การตอบคำถามของกิจการ

คำถาม	คำตอบ	
	ใช่	ไม่ใช่
แรงงานต่างด้าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจของท่านอยู่รอดได้	6	4
สาเหตุที่จ้างแรงงานต่างด้าวเพราะ		
• ค่าจ้างแรงงานต่างด้าวถูกกว่าแรงงานไทย	1	9
• หาแรงงานไทยไม่ได้	10	0
• ไม่มีเงินทุนพอที่จะซื้อเครื่องจักร	0	10
• ไม่มีเงินทุนพอที่จะเปลี่ยนไปผลิตเสื้อผ้าประเภทอื่นที่ใช้แรงงานน้อย	3	7
• แรงงานต่างด้าวทำงานได้ดีกว่าแรงงานไทย	5	5
หากรัฐบาลห้ามมิให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นอันขาด ท่านจะ	6	
1. จ้างแรงงานไทยทดแทน	2	
2. ใช้เครื่องจักรแทน	1	
3. เลิกกิจการ	0	
4. ผลิตเสื้อผ้าประเภทอื่นที่ใช้แรงงานน้อย	1	
5. ย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีแรงงานราคาถูก		

13. บทสรุป

บทความนี้ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวกับกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในเรื่องเกี่ยวกับการลงทุน เครื่องจักร เทคโนโลยี นวัตกรรม และความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผลิตภาพและบรรยากาศการลงทุนของสำนักงานเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ กระทรวงอุตสาหกรรมในประเทศไทยในปี ค.ศ. 2007 ผลการศึกษาพบว่า กิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียุทธศาสตร์ที่แตกต่างจากกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าวในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ การใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ผลิตในต่างประเทศ แผนการลงทุนเพิ่มกำลังการผลิตหรือปรับปรุงคุณภาพ ความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ อายุของเครื่องจักร การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา การมีตราสินค้าเป็นของตัวเอง การขายสินค้าให้บริษัทข้ามชาติ การมีส่วนร่วมของลูกค้าในเรื่องการทำวิจัยและพัฒนา รวมถึงการฝึกอบรมพนักงาน เครือข่ายธุรกิจ การคาดการณ์ยอดขาย และการปรับปรุงสินค้าเดิม ซึ่งอาจจะส่งผลเสียในระยะยาวต่อความสามารถในการแข่งขันของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวได้ อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถสรุปได้ว่า การใช้แรงงานต่างด้าวเป็นต้นเหตุให้กิจการมีลักษณะดังกล่าว เพราะการที่กิจการมีลักษณะดังกล่าวอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้กิจการจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าว

อย่างไรก็ดี ลักษณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เครื่องจักร เทคโนโลยี และนวัตกรรมของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวไม่ได้แตกต่างไปจากกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว โดยลักษณะเหล่านี้ ได้แก่ อัตราการขยายขนาดของโรงงาน (วัดจากอัตราการเพิ่มจำนวนพนักงาน) สัดส่วนการส่งออกต่อยอดขาย จำนวนพนักงานตำแหน่งวิจัยและพัฒนา การจ้างองค์กรอื่นเพื่อทำวิจัยและพัฒนา สัดส่วนการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สัดส่วนเครื่องจักรที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ จำนวนสินค้าใหม่ที่โรงงานผลิตในช่วงปี ค.ศ. 2004-2006 การปรับปรุงและพัฒนาเครื่องจักรและอุปกรณ์ การเปิดตลาดใหม่เนื่องจากการปรับปรุงคุณภาพสินค้าหรือปรับลดต้นทุน การซื้อหรือยื่นจดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตร การพัฒนาสินค้าหลักตัวใหม่ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตสินค้าหลักโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ และการได้รับสิทธิประโยชน์จากภาครัฐในการคิดค้นนวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือการทำวิจัยและพัฒนา และหากพิจารณาตัวชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วมูลค่าเพิ่มของสินค้าต่อแรงงานของกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าวมียุทธศาสตร์ที่สูงกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างด้าว ส่วนยอดขายต่อแรงงาน ต้นทุนการผลิต

ต่อแรงงาน ขอดขายต่อต้นทุนการผลิต และกำไรต่อต้นทุนการผลิตของกิจการที่ใช้แรงงานต่าง
 ค้าวไม่แตกต่างจากกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างค้าว

จากการทดสอบสมมติฐานที่ว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างค้าวในสัดส่วนที่สูงกว่าจะมีผลิต
 ภาพต่ำกว่ากิจการที่ใช้แรงงานต่างค้าวในสัดส่วนที่น้อยกว่าด้วยการประมาณสมการถดถอยด้วย
 วิธี OLS โดยใช้ตัวชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน 5 ตัว ได้แก่ มูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน ขอดขายต่อ
 แรงงาน ต้นทุนการผลิตต่อแรงงาน ขอดขายต่อต้นทุนการผลิต และกำไรสุทธิต่อต้นทุนการผลิต
 และใช้ตัวแปรควบคุม ได้แก่ อายุกิจการ ขนาดกิจการ การเป็นเจ้าของโดยต่างประเทศ สถานะการ
 ส่งออก อายุของเครื่องจักร การทำวิจัยและพัฒนา และการควบคุมเครื่องจักรด้วยคอมพิวเตอร์ ผล
 การศึกษาไม่พบว่า ความสามารถในการแข่งขันของกิจการที่ใช้แรงงานต่างค้าวแตกต่างจาก
 ความสามารถในการแข่งขันของกิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างค้าวน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการสัมภาษณ์พบว่า อุปสรรคที่สำคัญสำหรับอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไม่ว่า
 จะเป็นกิจการที่ใช้หรือไม่ใช้แรงงานต่างค้าวคือ การขาดแคลนแรงงานมีฝีมือ และการที่แรงงาน
 ต่างค้าวได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆเหมือนกับแรงงานไทยทุกประการ จึงอาจกล่าวได้
 ว่า แรงงานต่างค้าวกับแรงงานไทยเป็นปัจจัยการผลิตที่ใช้ทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ (Perfect
 Substitute) และแรงงานต่างค้าวมิได้เข้ามาแย่งงานแรงงานไทยทำในอุตสาหกรรมนี้

การนำเข้าแรงงานต่างค้าวมีส่วนช่วยให้กิจการบางกิจการในอุตสาหกรรมนี้อยู่รอดได้
 อย่างน้อยก็ในระยะสั้น แม้ว่าเราจะยังไม่พบความแตกต่างในเรื่องความสามารถในการแข่งขัน
 ระหว่างกิจการที่ใช้และไม่ใช้แรงงานต่างค้าว แต่การที่เราพบว่าลักษณะของกิจการที่ใช้แรงงาน
 ต่างค้าวมีลักษณะคือยกกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างค้าวในบางเรื่องเกี่ยวกับการลงทุน
 เครื่องจักร และเทคโนโลยีนั้น ก็เป็นไปได้ที่ในระยะยาว กิจการที่ใช้แรงงานต่างค้าวจะมีผลิตภาพ
 และความสามารถในการแข่งขันต่ำลงและต่ำกว่ากิจการที่ไม่ใช้แรงงานต่างค้าว งานวิจัยใน
 อนาคตจึงควรศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพของกิจการที่ใช้แรงงานต่างค้าวและความ
 ต่างต่างของผลิตภาพระหว่างกิจการทั้งสองประเภทต่อไป

การอนุญาตให้นำเข้าแรงงานต่างค้าวเสรีอาจช่วยให้กิจการสามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่การ
 ผลิตที่ใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้อย่างราบรื่นขึ้น แต่ก็อาจทำให้กิจการสามารถอยู่
 รอดต่อไปได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงอะไร แต่การจะพึงพึ่งแรงงานต่างค้าวจากประเทศเพื่อน
 บ้านนั้นเป็นทางออกที่ไม่ยั่งยืนนัก เพราะประเทศเพื่อนบ้านสามประเทศนี้ไม่ได้มีประชากร

จำนวนมาก และตลาดแรงงานเริ่มตึงตัวเมื่อเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้เริ่มเติบโตขึ้น และการผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้นก็อาจมีผลเสียต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศในอนาคต

การห้ามนำเข้าแรงงานต่างด้าวจะส่งผลกระทบต่อกิจการที่ใช้แรงงานต่างด้าว รัฐบาลจึงควรเข้าไปช่วยเหลือกิจการเหล่านี้ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่การผลิตที่ค่าจ้างไม่ใช่หัวใจสำคัญในการแข่งขัน โดยสนับสนุนให้ผู้ผลิตเปลี่ยนไปผลิตเสื้อผ้าที่มีเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบที่ไม่เหมือนใครหรือการใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติพิเศษ เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้า ตลอดจนฝึกอบรมแรงงานไทยให้มีฝีมือเพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานมีฝีมือ นอกจากนี้ รัฐบาลอาจผลักดันให้กิจการย้ายฐานการผลิตไปยังพื้นที่ในจังหวัดชายแดนที่ติดกับประเทศพม่า โดยพัฒนาพื้นที่บริเวณนั้นให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างเป็นรูปธรรม โดยอำนวยความสะดวกในเรื่องสาธารณูปโภคและการอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานได้เฉพาะในบริเวณนั้น รวมถึงอาจส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเข้าไปเปิดโรงงานในประเทศลาวและกัมพูชาเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและแรงงานราคาถูกเหมือนเช่นที่ประเทศจีนและเกาหลีเข้าไปเปิดโรงงานผลิตเสื้อผ้าจำนวนมากในประเทศกัมพูชา

แท้จริงแล้วอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทยอาจไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ไม่ว่าจะเป็นกิจการที่ใช้หรือไม่ใช้แรงงานต่างด้าวก็ตาม แต่ประเทศไทยก็สามารถเปลี่ยนไปผลิตสินค้าอื่นที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยถ่ายโอนทรัพยากรไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และยังคงจักได้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ต่อไป ท้ายนี้ การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวไม่ได้มีผลต่อภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อสังคม ความมั่นคงของประเทศ และเศรษฐกิจด้านอื่นๆ อีกด้วย นโยบายเรื่องแรงงานต่างด้าวที่เหมาะสมจึงจำเป็นต้องพิจารณาผลกระทบให้รอบด้านด้วย

บรรณานุกรม

- พัชรศรี แดงทองดี (2008). เทียบเคียงสมรรถนะเพื่อการพัฒนา, *Productivity World*, 65-71.
- Acemoglu, D. (1998). Why Do New Technologies Complement Skills? Directed Technical Change and Wage Inequality. *Quarterly Journal of Economics* , 113(4):1055-89.
- Asian Research Center for Migration (ARCM), (2004) Thailand: Improving the Management of Foreign Workers. International Organization for Migration and International Labour Office, Bangkok. In Collaboration with Institute for Population and Social Research (IPSR), and Thailand Development Research Institute (TDRI).
- Athukorala, P. (2006). International Labour Migration in East Asia: Trends, Patterns and Policy Issues., *Asian-Pacific Economic Literature*, 20, 18-39.
- Bhagwati, J. (2004). In Defense of Globalization. New York: Oxford University Press.
- Borjas, G. J. (1994). The Economics of Immigration. *Journal of Economic Literature*, 32, 1667-1717.
- Borjas, G. J. (2001). Does Immigration Grease the Wheels of the Labor Market?. *Brookings Papers on Economic Activity*: 1:69-119.
- Borjas, G. J. (2003). The Labor Demand Curve Is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market. *Quarterly Journal of Economics*, November 2003, 1335-1374.
- Borjas, G. J. Freeman, R. and L. Katz. (1997) How Much do Immigration and Trade Affect Labor Market Outcomes? *Brookings Papers on Economic Activity*, 1997 (1), 1-90
- Beesey, A. (2004) Thailand: Improving the Management of Foreign Workers: Case Studies on Five Industrial Sectors. International Organization for Migration and International

Labor Office. Bangkok.

www.ilo.org/public/english/region/asro/bangkok/library/pub15.htm

Bryant J. and Rukumnuykit P. (2007) Does Immigration to Thailand Reduce the Wages of Thai Workers? Labor Migration in the Greater Mekong Sub-region. June 2007.

Butcher, K.F. and D. Card. (1991) Immigration and Wages: Evidence from the 1980's *American Economic Review*, Papers and Proceedings, 81 (2), 292-296.

Card, D. (1990). The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market. *Industrial and Labor Relations Review*, 43, 245-257.

Card, D. (2001). Immigrant Inflows, Native Outflows, and the Local Labor Market Impacts of Higher Immigration. *Journal of Labor Economics*, 19, 22-64.

Card, D, and J. DiNardo, (2000). Do immigrant inflows lead to native outflows?. *American Economic Review*.

Chalamwong Y., Vijitsrikamol, K., Khamprapai K. and Suwanruang, M. (2002). Case Study on Agriculture Sector. A Paper Prepared for IOM/ILO Project: Thailand: Improving Migration Policy Management with Special Focus on Irregular Labor Migration Unpublished Paper.

Goldin, I. and Reinert, K. (2006) Globalization for Development: Trade, Capital, Aid, Migration and Policy. Washington, DC: World Bank and Palgrave Macmillan. Examines the key economic flows and shows how policies at the national global level are required to make globalization work for development.

Irwin, D. (2005) Free Trade Under Fire, Princeton University Press.

Kulkolkarn K. and Potipiti T. (2007) *Immigration, Wages and Unemployment in Thailand*. Chulalongkorn Journal of Economics, vol: 19/1 April 2007, p.1-22.

- Kohpaiboon, A. (2007). Clothing Industries in Kohpaiboon, A., Techakanont K., and Sirasoontorn, P. Thailand: Field Survey Report, Country ERIA Related Joint Research Project Series 2007, No. 34, Economics Research and Training Center (ERTC), Faculty of Economics, Thammasat University.
- Krikorian, M. (2000). Guestworker Programs: A Threat to American Agriculture. Testimony Prepared for the U.S. House of Representatives, Committee on the Judiciary, Subcommittee on Immigration, Border Security, and Claims.
- Kritz, M. and Gurak, D.T. (2001). Interstate Migration of US Immigrants: Individual and Contextual Determinants. *Social Forces*, vol: 78 no: 3, p.1017-39.
- Krugman, P. Competitiveness-A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*, 73(2), 29-44.
- Lewis, W.A. (1954) Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *Manchester School*, 22(2): 139-191.
- Lewis, E. (2005). Immigration, Skill Mix, and the Choice of Technique. Federal Reserve Bank of Philadelphia.
- Lind, M. (2006 June 8). A Labour Shortage Can Be a Blessing, Not a Curse. *The Financial Times*.
- Martin, P. (2001). There Is Nothing Permanent Than Temporary Foreign Workers. Center for Immigration Studies.
- Martin, P. (2007). The Economic Contribution of Migrant Workers to Thailand: Towards Policy Development. Bangkok: ILO Sub-regional Office for East Asia.
- Ottaviano, Gianmarco I.P. (2005) The Long run effect of Immigration on Productivity: Theory and Evidence from the U.S.
- Quispe-Angoli, M. and M. Zavodny. (2002). The Effect of Immigration on Output Mix, Capital, and Productivity.

- Sarig, Y. Thompson, J., and G. K. Brown . (2000). Alternative to Immigrant Labor? The Status of Fruit and Vegetable Harvest Mechanization in the United States.Center of Immigration Studies.
- Tella, A. (2006 September30). Productivity and immigration. *The Washington Times*.
- Thailand Development Research Institute (TDRI), (2004) Thailand: Improving the Management of Foreign Workers. International Organization for Migration and International Labour Office, Bangkok. In Collaboration with Institute for Population and Social Research (IPSR), and Asian Research Center for Migration (ARCM).
- Vasuprasart, P. (2008). Inter-state Cooperation on Labor Migration: Lessons Learned from MOUs between Thailand and Neighbouring Countries. Bangkok: Regional Office for Asia and Pacific.
- Wolf, M. (2005). Will Globalization Survive? Third Whitman Lecture, Institute for International Economics.
- World Bank (2008) Thailand Investment Climate Assessment Update.